

ismét Pestre tette át lakását, s itt 1869-ben választás útján átvette a ház kormányát a lelépő Dank Agáptól, ki a pápa által Generalis definitornak, azaz: az összes Ferencz-rend tanácsnokának nevezetvén, ki, Rómába költözött. Azóta Piry Czirjék a pesti szerzetesek feje, s e minőségében szerzettársainak, egyháza híveinek, sőt minden jóknak, kik őt ismerik, a legnagyobb mértékben bírja tiszteletét és bizalmát.

A ferencz-rendiek magyarországi tartományának történetét már említettük irodalmi munkásságából, mely azonban ennél sokkal többre terjedt. Művei leginkább az egyházi szónoklat, és az egyházi alkalmi költszét mezejéről valók s nagyobb számúak, semhogy egyenként sorolhatnók elő. Megemlítjük az első rendbeliek közül Szent-István első vértanú, Szent-András apostol ünnepén tartott beszédeit, az utóbiakból az esztergomi székesegyház felszentelésére, Scitovszky primás aranyisméjére s Erzsébet magyar királyné utóbbi szerencsés szülésére (Budavárbán) készített alkalmi költszényeit. Tudományos dolgozatok között is említésre méltókat találunk; ilyenek „a betegek látogatásáról” szóló értekezése a papi gond köréből; a magyarországi fogolyváltó (trinitarius) szerzetesek történetének vázlat; a szent-ferencz-rendiek győri zárdájáról; Bosnyákországról, egyházi tekintetben, s végre egy nyelv-tudományi értekezése atjászaváról a magyar tud. akadémia értesítőjében.

Írásai is, mint egész működése megannyi tükörre hazafias érzületének s buzgó működésének. Erre mutatnak azon kitüntetések is, melyekben a Szent-István és Szent-László egyházi társulatokon kívül a magyar történelmi és a magyar nemzeti képesarnokot alapító társulatok által is részesítették, mind a négyen választmányi tagsággal tiszteltetvén meg. Benne azon papok egyikét szemléljük, kik hazafiak egyszersmind, s az egyháziasságot a haza szeretetével és szolgálataival egyeztetni tudják. — á — r —

Feltámadnak a halottak!...

„Feltámadnak a halottak!”
— Igy tanit az irás minket. —
A szellemre nem hűzhatni
Porladó halotti inget!
Mely a sírnak sötét szája,
Nehéz a föld, mit rá vetnek,
Oh de van az emberben, mit
Sohó nem temethetnek!

„Feltámadnak a halottak!”
— Igy tanit az irás minket. —
Minden ember egy-egy mag, mit
Ide isten keze hintett!
És a mag, ha elvirult már,
Helyén újabb hajtás támad,
Mely a régit visszahozza,
A mint rá az idők járnak!

„Feltámadnak a halottak!”
— Igy tanit az irás minket. —
Mindezen van ujulása:
Díjat veszi, a ki mit tett!
Oh a tettek nem mulandók,
Lett legyen az jó, vagy gonosz:
Mindegyik, elébb, vagy utóbb,
De ép olyan virágot hoz!

„Feltámadnak a halottak!”
— Igy tanit az irás minket. —
Ki érdemét nem vevé el,
Hátramarad gyermekinknek!
Oh az isten igazságos!
Van örökség, van e földön!
A ki jót hagy, mennyben él itt!
Míg a másik — ég örökkön!

„Feltámadnak a halottak!”
— Igy tanit az irás minket. —
Egy ítélet megsegít majd,
Ha már annyi nem segített!

Megfogam a kevés áldás,
Megfogam a millió átok!
S lésszen öröm, lésszen vigásd
S szörnyű fogcsikorgatások!

„Feltámadnak a halottak!”
A mély sírok megrepednek!
És kilép az „eszme,” a mit
Sohóva nem temethettek!
S hatalmával újra rombol,
Megáldván, kik benne hittek;
És a gonoszt széttiporja!
— Igy tanit az irás minket. —

Benedek Aladár.

Eredeti közlemények Kaliforniából.

IV.

Egy magyar remete Kaliforniában.

Az egeket verő, örökös hó-koszorúta Sierra Nevada változatos lankálatokban csaknem sikká olvadó lába alatt terül el a bő víziú és gazdag legelőjű Tulare megye s a több négyeszőg mérőföld területű hasonló nevű tó, a hosszan kigyózó San Joaquin folyó tápanyaga. A halász fáradságát ott mindig telt háló jutalmazza; a trapper k-lepezése hemzseg hód- és vidrától; a vadász halált szóró fegyvere neki életfenntartó jövedelmi ággá lesz; a szántóvető csekély munkáját bőséggel szarujával hálálja meg: a teremtes nagy napja óta ily hízlelő figyelemre nem méltott föld. A légtisztító fuvallatoktól nem látogatott vidék azonban az alacsony mo-csáros helyek mérges kigőzöléseitől meg nem tisztítva, a váltó-láz kóranyagát hordja vészes legében; de a messze elterülő lankás domboldalak a légvonalon títő irányába esve, paradicsommá varázsolják a nagy kaliforniai koszoru e gyönyörűt. Az égalj gyönyörű, a zord telet csak a magasból alá csillgó hó kupok juttatják emlékkébe, míg arcunkat lanya szellő enyelgi körül; az év egész hosszán át hervadhatlan mezben diszló zöld falombózat, a madár kiapadhatatlan danája, a tenyészet életeremtésében nyugtot nem ismerő föld illatos virágai, a kifürkészhetlen természet mindent átható bájját rejtő egész körzet, oly magasztos érzést költenek fel, mi saját kicsinységünk öntudatának leborul-nunk kész a bölcsesség ily őszhangzatos munkája előtt. Távol a nagy világ zajától, elszigetelve a sebeket ejtő, önző emberiségtől, a természet e vigaszt nyújtó szentélyében él egy magyar, egy típpott hazája szabadságát oltalmazott volt honvéd, egy a népszabadság elveiért küzdött bajnok.

Hiszem, többen hazánfiai közül, kik soraimat olvassák, vissza fognak emlékezni a magyar és olasz szabadságot védő, jelenleg önkényes remete hazánkfára, ki, az anyyi jeles honfit szülő Szepesmegye szülötte, mint tanuló ifjú nemzete iránti adóját lerovandó a megpróbáltatás ama nagy évében, félredobva az iskolakönyveket, honvéddé lett, s mint tüzértiszt becsületet és elismerést aratva, segített koszorút fűzni a bámult magyar fegyverekre. A világosi nap után az önkényes honvédtisztet, társaival együtt besorozták. Pontossága, feddhetlen magaviselete, példás becsületessége és szorgalma által ott is tisztelt elismerését vívni ki, altisztte nevezeték, később pedig hadnagyi rangra emeltetett. Részt vettek vele a gyászos emlékeztető szomorujáték első felvonásában, t. i. az 59-ki táborozásuk; de a c. s. k. főhadnaggyá előléptetett volt honvéd, a helyett hogy meg lett volna a két csillaggal elégedve, 11 évi szolgálat után lemondott; több feltartóztató akadály után Olaszországba jutva, az ott szervezett magyar legióban mint főhadnagy működött. A nagy világban, minden anyagi segélyforrás, minden legki-sebb támasz, minden részvét s baráti rokon-

szenv nélkül állva, a higgadt elme biztosabb, állandóbb jövő terveit kezdé forgatni magában s elhatározá az őrös dicsőség hű pályáját odahagyni, s önéreje, erőnye és iparkodása által alapítani meg jövőjét. — Az eszmék, tettek, körülhatlan szabadalmak tág hazája, Amerika partjain kiszálva, azon talizmán, mi jövőjét megalapítandó volt, törhetlen vasakat és ép kéz-lábból állott; gyakorlati észjárással mellőzött minden könnyebb alkalmazást s feltett célját — pusztá kézimunkával vergődni önállóságra — lankadatlan kitartással tartá zemei előtt.

Legelőször is az Ajowa államban alapított új-budai telepen állapodott meg; egy pár évig ott dolgozva, nemcsak az amerikai farmer élet sajátosságait teendőit tanulta meg, edzette izmait a szokatlan munkához, s kényszerítte magát ily új életmódra, hanem dicséretes takarékosággal néhány száz dollárnyiösszeget megtakarítva, ezzel, tervezett függetlensége kivívása felé határozottabb, döntőbb lépést tehetett. Az ajowai égalj mostohaságát megunva, tette törekvő szel-leme, az anyyi bűv és vonzerővel bíró nyugot felé sovárgott. Akkoriban még nem volt készen a világ leghosszabb vasutvonala, a két oceánt, egy világrészen át 8 napi rövid uttal összekötő e csoda kapocs; ki nyugot felé szándékozott, annak ugyan jól fel kelle kötnie sarusziját. Az erős lelkű férfiú utnak indult csillag irányban, a hanyatló nap volt csatlakozó iránytűje, egész vagyona, egy-két havi eleséggel terhelt öszvér; ezer veszélyt, gyöttrő szomjot és leirhatlan nélkülözéseket szenvedve, mintegy szent hittől lelkesített zarándok, törhetlen bátorsággal hatolt át, a szikla hegység kopár ormait: fíradalom, szomj, éhség kiolták a jámbor öszvér élet-világát, s csak a legnagyobb — csaknem ember feletti — erő-megfeszített menté meg a merész vándort az utána sokszorosán olál-kodó haláltól.

Mindenből kifogyva érkezett a nevadai gazdag ezüst bányákba, hol mint tapasztalt bányászt s munkás férfit örömmel fogadták. Mielőtt nyugot felé utját tovább folytatná, egy évig itt újra megállapodott, s részlete-sebb helyrajzi adatokat szerezve, az újabb viszonyokkal megbarátkozva, s anyagi se-gélyforrásokkal újra ellátva, utópiaja, a San-Franciskóba juthatás ezentúl már mi nehézséggel sem járt.

A kézi munka Amerikában, bárminemű legyen is, csak dicséretes, becsületes életke-resetnek tekintetik; az, ki valami gyakorlati szakképzettséggel nem bír, s nincs az élhe-tést biztosító tüke birtokában, kénytelen minden álszégnyen félredobni, s oly munka-ágot ragadni meg, mi anyagi erejével arány-ban áll. Sokan, kik Európában mint tanárok, katonatisztek, hivatalnokok stb. tekintélyes társadalmiállásban voltak, önkényesen, vagy a mostoha körülmények által sodortatva, Amerikában hajlandók pályát törni, a szo-kások, viszonyok, nyelv, s egyéb sajátosság ismeretek hiányában, eleinte oly munkát visznek végbe, mi előbbi foglalkozásaikkal szemben lealacsonyítónak látszik, így például néhány hóval ezelőtt olvasám az amerikai lapokban, hogy Új-Orleansban egy Bismarck által kiörökölt német herceg pinczéredik; a legnagyobb kimélettel és tisztelettel szól-tak róla, s miután a pusztá czim mitem ér, ő, alárendelt foglalkozása daczára, miveltsége, eszélye és nemes modora által imponál a törzsvendégeknak, s a meddig Amerikában él, csak elismerést, tiszteletet arat, s ha sze-rencsége lehet hercegi vagyonra szert tenni, akkor azért csak épen oly közbecsülésben lesz, mint most.

A mi volt katonatiszt hazánkfia is sok-kal inkább megamerikaiasodott már, semhogy

az előbbi állására való emlékezés bármilyen becsületes kerestet-ágtól visszatartóztatna volna. San-Franciskóban egy német orvosnál nyert alkalmazást, s egész teendője az volt, hogy az egészséges emberét orvosi látogatásain kísérelje, mely alkalommal a járműt húzó nemes állatok lépteit kormányozza; ilyenmű fuvarozási szolgálat tételért azonban havon-ként koszt és kvártélyon kívül, pénzünk sze-rint 75 frtot kapott. Majda buenavistai bor-termelő-társulat igazgatójánál, a boldogult Csomortányi örnagnál, hasonló fizetés mel-lett mint pinczemeszter működve, több havi, előre számított gazdálkodással megtakarított, és a nevadai bányákban nyert keresetét ösz-letezve, képesnek érezte magát, hogy Ame-rikába jövelele fő céljának létesítésére a véghatározó lépést megtegye.

Föld annyi van Kaliforniában, hogy az ember zavarban jő, hol telepedjék meg a sok kínálkozó hely közül, a ki azonban visszaret-tenhetlen, törhetlen akarattal akar dolgozni, s önállósra és függetlenségre vágy, őrse fel sátorát bárhol, ballépést sehol sem fog tenni. Az egyes erő, a tökéletesen elszigetelt mű-ködes mindenütt elcsenevész, és sehol sem mutathatja fel azon sikert, mint az együttes társadalmi özműködés; ez elv általános igaz-ságát Bányafi hazánkfia is átlátva, az első években vitt remeteszerű életet mérséklendő, egy becsületes némettel lépett társaságba, fegyvereiket vállra akasztva, neki indultak úgy találmára jószágot keresni. Több héti-g tartó fiúrkészés után egy termékeny lapályon állapodtak meg, ott végleges letelepedési he-lyüket egyetértve megállapították. Folt-on-ként elszórt cser- és tölgyesportok, törpe szilfa és sommal keverve, buja növényzet, melynek kiirtása csekély munkát igényel, a néhány látnyi mélységre nyerhető víz, meg-lehetősen egészségesnek tetsző lég, vad- és madárban tulgazdag környezet voltak azon előnyök, melyek minden előbb látottak között ezen hely részére dönték el a végmegállapo-dást. A mintegy 60 mérföldre eső legköze-lebbi városban Visaliában hat hóra eleséget és lőport, valamint két lovat, ekét, s egyéb nélkülözhetlen gazdasági eszközöket bevásá-rolva, a választott helyre visszaindultak. Legelső teendőjük kútásás és kerítés-készí-tésből állott, lakházra eleinte nem volt szük-ség, mivel hat hónapig zárva voltak az ég-csatornái, s az esős időszak beálltáig sokkal kellemesebb volt a fák alatti táborozás. Amerikai törvények szerint, ki a pro-emptió (előre lefoglalás) előnyét akarja élvezni, s az általa lefoglalt birtokhoz jogot akar képezni, azt köteles bármiféle kerítéssel körülöved-zeni. A kútásás bevezetője, szántás, kerí-tés-csinálás munkája javában folyt, midőn a vidék ártalmas kipárolgásából tova illó gő-zök gonosz szülötte, a számításba előbb nem hozott hideglelés, az új települőket komo-lyabb megfontolásra figyelmeztet. Elhatá-rozásuk gyors volt, az először választott és már jóformán megmivelt jószágot odahagyva, más egészségesebb fekvési hely keresésére indultak, azon változhatlan végleges feltétel-lel, hogy valamely patak vagy hegyi csermely partján állapodnak meg.

Közelebb húzóda a Sierra Nevada hegy-lánc domboruló lábához, egy gyengénlan-kás, több száz lódat mérő hegyoldalon, szívók vágyát végre feltalálák: e dombhát hosszán a havas kristály vizet levezető cser-mely sürü falombózatban van szegélyezve, s a folyam irányára függélyesen teendő árko-lás, az egész tagot kevés fáradsággal öntöz-hetővé alakítja; a meredekebb hegyoldal gazdag cser- és tölgyerdővel van koszorúzva, a földön arasznyira áll a makk, míg a falom-bok csaknem meggörnyednek e hasznos gyümölcs súlya alatt, a százasados törzsek

oduiból illatos erdei nektár foly ki, s e vad-méz izletesebb a köpi sejtmedvénel; őz, szarvas, nyúl, vad pulyka, fácán, fűrj, tul-ságos mennyiségben mindenféle; — a Te-xas- és Sonorából hajtott csordákból meg-ugrott elvadult szarvasmarha csak a vadász golyóját várja, gazdátlan kővér sertések nyujtódznak a csermely tiszta vizében, hosszú ormányaikkal a fürge pisztrángok után csat-togtatva; a lég balzsamos és tökéletesen egészséges; a föld termékeny s könnyen mi-velhető, s a rajta diszló vadzab dús táplálé-kot nyújt a két igás ló és tehén számára; a házi kuvasz fiatal nyullal és fűrjjelel élhet, ha hogy e mindennapi eledelt már meg nem unta volna; s a mi fő dolog, az erdő fája ép oly könnyen hasogatható, mint a zsinidelyt adó hegyi fenyő: mindezen bármely gazdát is öröme buzditó előnyök egy helyben föl-lelése, a közvetlen birtokba vételre sürgető-leg intett. Az egyik trsa szántott, míg a másik karót és lécezet hasogatott, a munka minden irányban gyorsan haladt elő, néhány hó alatt mintegy 60 holdat kerítették körül, ifjú fatörzsekre egy 10 öl hosszú és 3 öl szé-les ereszt építettek, mely fedélzet szobát, gabonást, élelőtart, konyhát képvisel; a vad-zabot lekaszáva, elegendő szénajók van, a májusban megszántott és bevett föld okto-berben legkisebb utánkapálás nélkül 18 hü-velyk hosszú, tömött szemű kukorica-csöve-ket, valamint csodás nagyságu krumpli, káposzta, dinnye, tök, s egyéb zöldségeket termett, egy befogott kóbor tehén tej, vaj- és sajttal látja el a gazdaságot, az egy tucztat tyúk annyit tojt, hogy a tojás terhőkre van, az asztalon mindennap friss vad van, egy trapper módra készített nyolcz láb hosszú, két láb széles kalitka minden reggel tele van bemegető, de kirepülni nem tudó fűr-jekkel, egyszóval minden oly kellék nagy mértékben fellelhető, mi egy európai gazda-ságot a legjövődelmzőbbé tenne, míg itt, népesség hiányában, a természet annyi paza-relt áldása majdnem haszon nélkül vész el.

A legközelebbi piac Visalia 60 angol mérföld, ott mindent oly potom áron ad-nak, hogy árucikkal oda fáradni nem fizeti ki magát, évtizedek fognak lefolyani, míg a civilizáció ide behat. Bányafi azonban sok-kal furfangosabb amerikai lett, semhogy ennyi áldást a nagy emberi család, s önhasz-nára kiaknázni ne tudna. Terve a sertéshiz-lalást minél nagyobb fokra emelni, a mag-lók megvásárlására azonban pénzök nem volt, s a gazdaságból mi jövedelmet sem huzhattak meg. Ezen a bajon is kifogtak; míg Bányafi épít, kerít, s a földet miveli, társa addig elutazott a szőlőmivelő vidékekre, hol négy dollárért fizetik a napszámot, az így gyűjtött összeget anyasertések meg-vásárlására fogják fordítani, s ha a szeren-cse kedvez, néhány év folytán pár száz kővér sertést szállíthatnak a visaliai piacra, akkor-ra a már kijegyzett délkaliforniai vaspálya ott fogván elhaladni, árúkat csillgó arany husz dollárossal fogják kicserélhetni, s mielőtt egy évtizedet számíthatnánk, megér-hetjük, hogy teljesüldn a derék magyar honvédtiszt egyetlen szíve vágya, hogy kedves hazája szeretett földét, mint fáradsága, éré-lye, ügyessége, szorgalma által kivált önállóságra vergődött férfi meglátáhsat!

Addigi élményei páratlan vasakarátát fogják kitüntetni; erőnye versenyez a szabad föld bármely fiával; megdondolva, hogy a legközelebbi szomszéd husz mérföldnyire van, s vendéget egy pár hóban egyszer egy-egy odatévedt, marháit nyomozó texasi ran-cherben lát, így minden szellemi és társa-dalmi élvezettől elszigetelten, egyedül csak a jövő ragyogó reménye fejében élve, bár-mily abszolút önállóságot és függetlenséget

nyujt jelenleg azon elzárkózott élet, mind-amellet bámulni való erős lélek, mérték-feletti elhatározottság és következetesség kell hozzá, hogy valaki a jövőt ily sivár je-lennel vásárolja meg. Ez azonban viszony-lagos nézet; Bányafi boldog, önalkotta füg-getlensége öntudatában, a természet mester-kéletlen örömeiben találva legfőbb élvezetét, illatos szénájú párnáján elégtelbben nyug-szik, mint sok más függőbb uri ember, kinek dárdás hadastyánok védik szobája bitorát.

Remete honfitársunkat érdeklő ezen ada-tok Dollesz Ferencz volt osztrák, olasz és amerikai kapitány hazánkfia közlése folytán jutottak tudomásomra, ki Bányafit azon pa-radicsomnak festett vidéken meglátogatta, s ha annyi diogenesi önmegtadadással tudott volna az emberi társadalomról lemondani ő is: mint szerencsés bajtárs szegődött volna hozzá. Sarlay Pál.

Amerika őslakói.

Érdekes, de sajnos látványt nyujt, ha figye-llemel kísérjük, hogy Észak-Amerikában miként enyészik el egyik néptörzs a másik után a föld színéről. Amerika őslakóinak végleges kiirtása különösen a mult évben és az idén órási léptek-kel halad előre. A „vörös ember” a kaliforniai öböltől a Missouiri felső futásáig terjedő egész roppant nagy vidéken mintegy kétezr megegy-zéssel egyszerre ragadta kezébe a nyilat, harci bárdot és tomahawkot, hogy a halvány arcuakkal utolsó élethalál harcát megvívja. Mondhatnók: örült kétségbeesés szállta meg az indiánokat, mint-ha csak sejtették, hogy a döntő percz elérkezt. Mintha ösztönserüleg éreznék, hogy létezésök napjai meg vannak számlálva, s most már el van-nak határozva, hogy életüket a lehető legdrágáb-ban adják el.

A kegyetlenségek, melyeket mindkét har-czó fél elkövet, valóban iszonytatók. Hónapok óta nem vehetünk kezünkbe egyetlen amerikai újsgót sem, a nélkül, hogy abban hajmeresztő dolgokat ne olvassunk. Terjedelmes földterületek lőnek lakhatatlannak a fehérekre nézve; a „va-dak” — s az indiánok e nevet valóban meg is érdemlik — igen jó lovasok; mindenütt ott vannak s még sincsenek sehol; elkinőznak és megskál-piroznak minden különbség nélkül férfiakat, nőket és gyermekokat egyaránt, a házakat és vetéseket porrá égetik s egyáltalában tühretetlen országos csapással lettek. Az észak-amerikaiakkal — fűda-lommal kell bevallanunk — csakugyan mi se ma-radt egyéb hátra, minthogy e kiálthatatlan csapást akármilyen uton is lerázzák nyakukról.

A prairiek (rétségek) indiánjai fékezhetetlenek; egy szóval, őket „civilizálni” teljes lehetet-lenség; minden ilyes törekvésnek már östernészo-tök ellene mond. Ők csak bölényvadászok lehetnek; mielőtt a bivalyt elűzték, elriasztották előlük s régi vadászterületeiket elveszik vagy szűkebbre szorítják, ők is el vannak veszve. Azt már minden művelt ember, ki az emberi természetet némileg ismeri, jól tudja, hogy a puszták e vad gyerme-keiből földmivelőket csinálni nem lehet; fogalmuk sincs arról, hogy mi az az egy helyben lakás és földmivelés. A munka fogalma teljesen hiányzik nálók. Már arra is gondoltak Amerika államférfiai, hogy a prairiek indiánjait mind befogassák s az Unió különböző államaiban szétosztassák; hanem e terv is teljesen kivihetetlennek bizonyult be s egyszersmind — bármily emberszerető akart is lenni — nem vezetett volna egyébre, mint a vörös bőrék végleges kipusztítására.

Lapunkban már több ízben említettük, hogy e véres küzdelem minő körülmények szolgáttat-tak okot. A bün leginkább a fehéreket terhelte; az indián csak bosszút al a szenvedett méltatlansá-gokért. Itt fajgyűlöletről és fajháborúról van szó, mely csak az egyik fel enyészével végződhetik be. Az ugynevezett angol-szászok Amerikában ki-pusztítanak minden más népt, melylyel érintke-zésbe jönnek. A vörösbőrűek száma most már az egész Unió területén alig haladja meg a 200,000 főt, pedig egy-két századdal ezelőtt Amerika egé-szen az övék volt.

1868-ban Sheridan tábornok az indiánokat kiméletlen barbarissal kezdte üldözni és azóta ez üldözések az indiánok részéről a véres visszatörések szakadatlanul folynak. A shayennek, siouk, apacsok, komancok, pahuk s ki tudná

mind előszámolni, miféle cifra nevű indián törzsek apránként mind elonyésznek a föld szinéről; tragikus módon fognak elpusztulni kikerülhetetlen végzetük csapásai alatt. 1620 óta minden törzs, az irokézok és miknakok csekély száma, nyomorultán tengődő töredékei kivéve, továbbint a Mississippit keleti felől. Most meg már a nagy folyó nyugoti partvidékein foly az irtó harc valami 40 év óta, és e borzasztó küzdelem véghullámai elcsapkodnak a Sziklás-hegyeken is túl egész a Csőndes-Oceán partjáig.

A prairiek első népe, mely szigorú végzete alatt meggyőnyedést és elpusztulást, a mandanok voltak a Missouri közep futása körül. Rajzunk a nép-törzs utolsó főnökét ábrázolja teljes uralkodói díszében udvarától körülvéve. Egyetlen indián törzs sem enyészett el oly hirtelen és rövid idő alatt, mint a mandanok törzse. Száz évvel ezelőtt még kilencz nagy falujuk volt a Missouri mindkét partján; kettő keletre, a többi hét nyugatra feküdt a nagy folyótól. Falvaik keményre vert erős föld-sánczokkal voltak bekerítve és a törzs összes száma jóval meghaladta a 15,000 lelket.

A jelen század kezdetén a mandanok már alig voltak valami 3200-an; 1837-ben pedig az akkori népszámlálás 1600 főre ütött ki náluk.

Catlin, ki Amerika indián területeit beutazta és leírta, igen elégtlenül hagyta el a mandanokat, mert sok újat és meglepőt látott náluk. Négy évvel később egy kereskedő társulat gözöse jött fel Szent Louis-ből hozzájuk, mely a mandán falvak közelében kikötött. A hajón sok palinka, házi eszköz és egyéb mindenféle portéka volt s a mandanokat felszólították, hogy nézegessék meg azokat. Ők el is jöttek a hajóra, melyen a legénység egy része éppen himlőben szenvedett. De mit is törődtek volna a kapzsi yankéék azzal, hogy vajjon elragadják a járvány a vörös bőrrükkre, ezekre a „férgesekre“ — miként ők mondani szokták? A mandanok elkapták a himlőt, s a járvány gyilkoló angyal módjára dühöngött és pusztított közöttük. Naponként 20—30-an haltak el, s többen önmaguk vetettek véget életüknek, s alig három hónap alatt már csak harminckét ember élt a faluban.

Végezre a szomszéd törzsekkel folytatott szakadatlan harcok ismét győzték a magukét, az egykor hatalmas mandanok száma ugy összeolvadt, hogy az 1853-iki népszámláláskor, már csak 300—400 fő ment a törzs összes népessége. E csekély törzs-maradvány később békésen letelepült s még a földmívelést is megkísérelte, de még ebékes mandanok sem számíthatnak többé hosszabb fennmaradásra; vörös-bőrű testvéreik szomorú, de kérészetlen végzetét ők sem fogják kikörmölni.

Az egyszerű vigvamok (kunyhók) lassanként megnéptelenednek és elpusztulnak, és harcias lakóik elköltöznek egy boldogabb hazába, a hatalmas „manitu“-hoz, a „nagy szellem“-hez, oly hazába, honnan semmiféle fehér arcu hatalom őket ki nem űzheti. Elköltöznek oda, hol régi testvéreik, a mohikánok, boldogan és háborítatlanul üzenetik és vadászhatják a bölényeket az évezredeknek végeiglen.

S. L.

Human Olga.

(1849—1870.)

Néhány nap előtt egy fiatal énekesnő ravatalánál könyeztek társai, és könyezett mindenki, a kit a művészet szent ügye érdekelt.

Egy nyíló virág kora hervadása is elkedvetlenít, hogy ne fájjalnok tehát, ha egy nagy reményű fiatal művésznő koporsóját látjuk magunk előtt, mely nemcsak a fiatal hölgyet, a jó leányt, szülői örömet, hanem nemzeti színházunk egyik valódi díszét vette magához.

Álljunk meg e koporsó előtt s tekintsünk végig a fiatal művésznő életútján, hogy világosan láthassuk a nagy veszteséget, a nem hiába való reményt, mely e fiatal élet elhunytával örökre megsemmisült.

Human Olga Sz.-Péterváron született, hol atyja — Human Bazil — zenemester volt. A fiatal művésznő tehát orosz születésű volt, bár

oly bravúrral játszott a zongorán, hogy a nagy társaságból alig maradt, ki a kis „csoda-gyermek“-et ölébe ne vette s csókjaival el ne halmozta volna.

A szülők el voltak ragadtatva a siker által s ez buzdította az apát még jobban, hogy leánykáját kétszeres szorgalommal képezze.

Alig maradt a gyermeknek annyi ideje, hogy naponként egy-két órát szaladgálhasson, szórakozhassék. Míg ismét két év múlt el, a fiatal leánya hirtelen egész Péterváron elterjedt. Sőt maga Sándor cár is kíváncsi volt tudni: mennyiben igaz a hira „csoda-gyermek“-ről, s az udvarhoz rendelte az apát és leányát, ki játéka által a legmagasb kör tetszését is nagy mértékben megnyerte.

A kis leánya azonban nem elégedett meg azzal, hogy csupán zongorázson; szintoly kedve volt az énekhez is s szép hangja nem kerülhetett el a zenész apa figyelmét. Elkezdvén énekre is tanítani, kitünt, hogy az iránt még több hajlama volt. Tizenkét éves korában már kitűnően énekelt.

Tizenhárom éves korában a cár ismét magához rendelte a „csoda-gyermek“-et. Ekkor zenekar kíséret mellett énekelt az „Észak-csillag“-ból, oly szabatosan, hogy hallatára az egész társaság szünni nem akaró tapsokban tört ki.

Ha a kis Olga nem lett volna még oly fejletlen gyermek, bármely színházhoz szerződhetett volna. Így azonban várni kellett. Felette kis, gyenge természetével nem léphetett még színpadra. De hangja s tehetsége azért igen is hasznosítható volt már. Az apa belátta ezt s utra kelt a kis „csoda-gyermek“-kel és egész családjával. Így jarta be a kis Olga Oroszországot, Szibériát, Chinát, Németországot, mindenütt meglepve a közönséget, korán fejlett művészi tehetsége s képzettségével. Városról városra menve mindenütt tapsot és koszorúkat nyert, mikkel a fiatal leánya művészetét a nagy közönség s a műbarátok jutalmazták.

E két-három év tartozott a fiatal művésznő legszebb napjai közé, melyekben igazán mondhatni: minden órájának meg volt a maga virága.

E napok voltak arany-napjai, melyek

ről később oly édesdeden tudott elbeszélni fél-napokig is, bár jól érezte, hogy e nagy utazás, folytonos hányattatás gyöngye alkatára nem lehetett kedvező hatással.

Három év múltával érkezett a család Magyarországra, senkit nem ismervé. Pesten meghallották, hogy itt az oroszok nem nagy rokonszenven részesülnek, azért tehát Aradra mentek, nehogy a fővárosban valami kellemetlenség érje az első fellépésénél.

E sorok írója Aradon ismerte meg a fiatal művésznőt. Oly szerényen lépett föl, oly bátoran, igénytelen volt megjelenése, hogy alig volt hihető, hogy ez igénytelen külsejű, egyszerű ruházatu, rokonszenves arcu leánya, már oly nagy világot utazott be. A hangverseny estéje azonban felülmúlta a várakozást, s annál nagyobb volt a hatás, minél igénytelenebb a művésznő fellépése. Tanuja valánk a jelenetnek, midőn az első ária elénekélése után valódi tapsvihart tartat foga a szerény művésznőt a színpadon. A remítgetés után a rokonszenven ily nyilatkozatára nem volt elké-

szülve, mert könyezett örömeiben, és nem tudta elég hálásan kifejezni köszönetét. Sokan még a hangverseny tartama alatt siettek, hogy virág-bokrétákat s koszorúkat kerítsenek. A diadal teljes volt.

A fiatal művésznő alig hihető még ekkor, hogy az ország, hol legkevesebb rokonszenven számított, a közönség, melytől pizszegést várt, négy éven át lelkesedetten fogja tapsolni művészetét s őszinte könyöket fog hullatni ravatalánál.

Aradi sikereinek híre megelőzte Pestre jövetelét, s itt a magasb körök vették pártfogásuk alá, s kedvenczük is maradt mind végig. A leánya ekkor volt tizenhatodik évében s még mindig oly fejletlen gyermek, hogy alig látott tizenháromnak. A színiképezdébe lépett tehát, s itt elejétől végig testi kicsisége dacára egy fővel volt magasabb társánál.

Elvégezvén a képezdét, rögtön szerződtek a pesti nemzeti színházhoz lyrai énekesnőnek.

Mindenki emlékszik még a tetesére, melyet a fiatal énekesnő első fellépésével aratott. A közönség meg volt lepelve, egy fiatal növendék leánykát vél hallani, s egy teljesen kiképzett, gyönyörű hangú, ritka koloratur-ral bíró művésznőnek taposolhatott.

Oly kedves, átalános szerepet játszott, mint Pauliné, már csak megállni is érdem, Human Olga nem egyszer osztotta vele a diadalban. Az „Észak-csillag“-ában, „Ördög Robert“-ben, a „Sevillai borbély“-ban, „Lucziá“-ban, mindenütt igazolta a reményeket. Tavaly Pécsen a közönség minden fellépése alkalmával koszorúkkal árasztá el.

Mintegy fél éve nagyon áthúlt a színpadon s itt kezdődött komolyabb betegségének kezdete. Pár heti fekvés után még egyszer fölkelhetett, el is énekelt „Rosiná“-t még egyszer és utoljára. A tapsok, melyeket ekkor hallott, voltak bucsuztatói, a magyar dalok, melyeket közben énekelt, volt hattyudala.

Az orosz leánya Szibériában gondolhatta-e, hogy magyar dal lesz hattyudala s a magyar nemzeti színház művésznői: Pauliné asszonyal élükön, tesszik koporsójára a megérdemelt babér koszorút!

Az oly szépen kezdett életet itt megszakította a halál. A tavaszra rögtön enyészett következett. A szépen emelkedő sudar fát, egyszerűen ketté a vihar.

A fiatal művésznő négy hónapi betegség után tüdőbajban elhunyt. Utolsó szava volt: „Apám, anyám, ne sirjatok, 7 órákor ismét utazunk.“ Hét órákor meghalt, s benne egy ritka szép reményekre jogosító, nagy jövőjű fiatal művésznőre borult le az élet és színpad utolsó függönye.

Lehetetlen, hogy ne könyes szemmel távozzunk a koporsótól.

Szépfaludi.

Képek a hazai népeletről.

Az itatás.

Hányan és hányszor énekeltek már a pusztáról „hivatalosak“ és „választottak“ is; és a ki a

Human Olga.

pusztára megy, mégis mindig talál valami újat. Ott semmi sincs régi, mindennap egy-egy új szépet terem, hogy a ki tegnap járt ott, holnap még érdekesebbnek találja.

Boldog, a ki ott élhet mindig, virágos tavasztól a halott-csendes télig; annak nincs oka

korában „beszegődik“ öreg apja helyére, a cifra szür mellé, bizonyosan azt is kialszítja, hogy — a gulyával „ő nem megyen Bácsba.“

Nincs is annál szebb és boldogabb élet, mint a gulyás emberé. Nyáron, ha egyebet nem látna, mint a hogy az élet a szeme előtt megérik; őszzel, ha egyebet nem élne, mint a holdvilágos méla estéket és éjszakákat a kolompoló gulya mellett, a mikor olyan jól lehet elbeszélgetni a pislogó tűzfénynél régi esztendők jó napjairól; télen, ha egyéb jó dolog nem érne, mint az a piritos paprikás szalonán szép pirosra pörkölt tarhonya: — tetejére ki volna fizetve az a kis fáradság, a mi mesterségével jár; mert való igaz, hogy gulyásnak lenni nem kis mesterség ám. Csak az a fáradság is valami, míg az ember a jámbor kedélyű ökörsordát a kezéjéhez szoktatja, s annyi ó-konservatív koponyát annyira hoz, hogy a szaván értsenek, mikor azt mondja nekik hogy: „ne arra te kormos, a ki hajnali csillaga van annak az ökör fejének.“

Tavaszdión pedig éppen valóságos paradicsom van a mezőn. Már a tüdő ifjultabb erővel liheg, s a merre a szem tekint, az ébredő természet kicsattant szemével, a fakadó rügyekkel és a buja erővel emelkedő fűpázsittal találkozok.

A gulya fölött pacsrta szó csattog, s a hóolvadáskor megdagadt erre hápogó kacsa, batla és kurrogó darufalka húz.

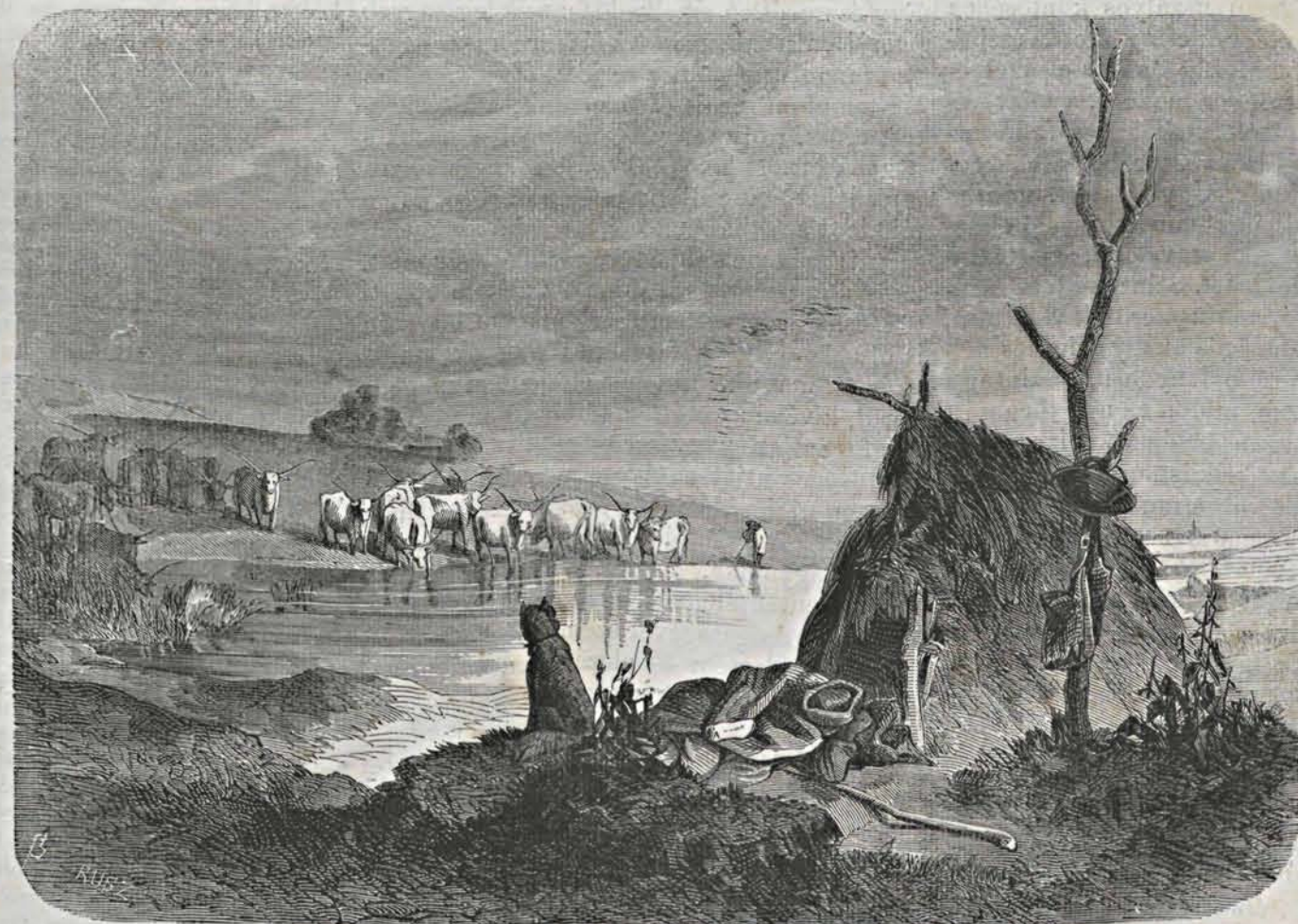
A szomszéd ugart jökdvű szántóvetők töretik „tavaszi“ alá, s a pezsgő élethez a bőjt nap egy kissé még szokatlan, de aztán már gyakoribb meleg sugarakkal borítja be a harmóniát.

Nyárrak még kevés, tavaszak már egy kicsit sok; s a kövér fűpusztításnak kifáradt göbölők epedve iparkodnak az érhez, kétfelé öles cziperüket büszkén mutatva bele a nyugodt tükörbe s kelletlen negéddel szűrösölve a hívós elemet s átbámulva arra a kis örves komondorra,

amely csak úgy foga közül csakhol egyet-kettőt, talán csak azért, hogy a Bandi gyereket a tavalyról itt feledett kukoricza-csész göré árnyékából lehelő kímélettel kiugraszsa. — Mert ha Ádám bácsi a botvégeről föleszmél és észre veszi, hogy a délebbéd még a tarisznyában s plane a bogrács is az ágason lóg, akkor aztán lesz ne mulass az adta áldotta „kölkinek“, a ki, mióta szerelmes lett, a nap és éjjel között végleg összeavarta a rendet.

Ámbátor hiszen nem gondolja ő azt olyan keményen, mert hogy nagyon jut eszébe a maga legénykora, a mikor nagyobb boldogságokat is élvezett néha. Legfőkébb az lesz a büntetés, hogy az öreg süt magának egy kis szalonán nyáron, aztán ha a Bandi gyerek fölébred, azt mondja majd neki, hogy megette a „Bodri“-t a részét.

Aludj hát csak Bandi gyerek, míg a gulya iszik s del; mert ha fölnyitod a szemed, két

Itatás. — (Gregus János eredeti rajza.)

irigyneli a városiak fényben, de porban is fürdő utcait.

Nem is eszélne a pásztor ember — pipát senki fiával, s ha ugy évenként egy-egy pár hetet főtölt Pesten vagy Bácsban a vásárra hajtott hizott gulyával, annyi veszekedett dolgot el tud beszélni a városokról az unokájának, hogy mikor az legény-

szeros lesz a veszteség. Pótold ki álmodba azt a részt, a mit Ádám bácsi szavai szerint itt a Bodri megegett.

Varga János.

A ki a csillagát megtalálta.

— Elbeszélés. —
(Folytatás.)

Egy februári este volt, midőn csak egy cseléd kíséretében — mert Borbálának nem szolt a meghívó — Fraser Márton hajlékának küszöbét először átléptem.

Az egész lak fölött mély csend honolt. Midőn beléptem: szívem elsorult s lelkiismeretem fölszólt, hogy hitlenül, hogy nem igazul cselekszem. Kísérőm az előszobában maradt s a mint a könyvtár felé vezettek: a félelem érzete lopózott szívembe, mely mint ha arra ösztönzött volna, hogy térjek vissza; de avval biztatlan magam, hogy hiszen tisztességesen vagyok öltözve, smegerősítve önbizalmamat: mosolyogva léptem a szobába. Alacsony, cser-táblázott szoba volt, komor, hatalmas régi bútorokkal, melyek setét, csodálatos árnyakat vetettek maguk körül, a tűz pisánkoló lángjától, melynél — remetéskéd Fraser Márton helyett — mert azt hívtam, hogy vele fogok találkozni — egy sajátságos kis gyermek állt, úgy öltözve, s oly nyugodt önérzettel és méltósággal tartva magát, mint akármilyen asszony.

„Igen örülök, hogy láthatom önt. Isten hozta” szolt elibém jöve s kinyújtva kezét, hogy üléssel kínáljon. Erősen, rohamosan megszorítá kezemet, mintha segélyről, támogatásáról biztosított volna, egészen más-ként, mint egy félelős, tehetetlen gyermek s székét mutatva számomra a tűz előtt, míg maga, közel hozzám, szembe állt velem.

Néhány zavart megjegyzést tévék, melyekre ő válaszolt, én pedig lopva és szótalan szemléltem őt. Egy óriási fekete vizsla mozdulatlan fektett lábainál, melyek rajta pihentek, s befőve hosszú uszályos kontónak ráncaival. Feltűnően kicsiny arczán szelidesség s nyugodt komolyság ömlött el, melyet még fokozott sajátságos modora, a mint szemét behunyta, mi gyermekeknél ritkán fordul elő s mindig bizonyos szoborszerűséget kölcsönöz arcuknak. Úgy látszott, mintha hozzá szokott volna az önmagába való elmélyedéshez, melyet sem szavakkal, sem tekintettel kifejezni nem lehet. Szinte félttem és remegtem e szótlan, varázsszerű lény láttára, ki észrevehetlen mozgás avagy lélegzés nélkül állt a tűz tánczó fényében, s szüntű megkönnyebbültem, midőn az ajtó megnyílt s kívánságom tárgya belépett. Vizsgálat tekintetem rá, mert lelkiismeretem mardosása már elnémult volt s mulattatót, midőn elgondolám, hogy nem is gyanítja utána kivetett hálónkat. A fiatalok, kiket addig láttam, mind féltek, hogy hálóra kerülnek, és pedig jobban, mint a hogy én vágytam hálóra kerítésükre, s így hát egyenlő és nyílt kártyákkal játszottunk — de Fraser Márton mit sem tudott a női fogásairól. Emlékszem, hogy barna hajam természetes csigákban köríté arcomat és setét kék szemeim átható tűzzel ragyogtak, midőn föltekinték, hogy rájanezzek, — de midőn komoly előékenységgel és udvarias nyugodtsággal — mely külső előnyömet észrevétlenül tette elém — megszólított: megdöbbentem, meggondolva, hogy mind az, mit a csillagászatról tudok, csak is abból áll, a mit az iskolában „Mangnall kérdéseiről” tanultam.

A komoly, mogorva férfiú így szolt:

„Atyám, mr. Fraser, már visszavonul szobáiba, de azért azon kegyet kéri öntől, hogy keresse fel őt szobájában. Részemre jutott a szerencse, hogy megmutassam önnek a mit ki-

ván, a távesövet, s míg én fölszerellem, igen leköteleznék őt, ha néhány percig beszélgetne vele. Fraser Lúcia hozzá fogja vezetni.”

A gyermek fölemelkedett s kezem ismét szilárdan megfogva, az öreg elfogadójába vezetett.

„Gyermekek, ön épen olyan, mint anyja,” szolt meg az öreg, miután hosszan nézett reám; „egészen az ő arca, az ő szemei, s nem oly halvány, mint testvére, Borbála. De honnan kapta ezt a szokatlan nevet: Sztella?”

„Egy kedvenc pályanyertese után nevezett így atyám,” viszonáz, most először adván elő természetes eredetét nevemnek.

„Csöppet sem csodálkozom rajta,” tréfált az öreg; „jól emlékszem arra a lóra is. Atyját is úgy ismertem, mint akár Márton fiamat. Láttá fiamat, kisasszony? Igen, gondoltam; ez pedig az unokám, Fraser Lúcia, a régi törzs végső forgácsa, — mert fiam nem házasodni való, sőt fogadtuk föl örökösünknek; megtartja nevét s a Fráserek egy új ágát alapítja meg.”

A gyermek elmélázó, lesütött szemekkel állt ott, mintha gondjainak és a bozaccsátolt reményeknek sulya alatt máris meggörnyedt volna; az öreg tovább felegetett, míg egy orgona mely hangja rendült át a házban.

„A bácsi vár bennünket,” mondá a leányka, hozzám fordulva.

A könyvtár ajtajánál megálltunk, mert kezemet Fraser Lúcia vállára tettem, viszatartva őt s gyönyörrel hallgatva a csodálatos zenét, melyet az orgona még folyton zöngétt. Soha olyat még nem hallottam; hőmpolygó, dagadó hangok, mint a tenger szakadatlan hullámzása; és egyszer-egyszer panaszolva sohajtott közbe egy hang, mely kimondhatlanul nyíllaltott szívembe. Midőn vége volt: Fraser Márton előtt állék némán, legyőzve.

A táveső ki volt állítva a kerti rászt végére, hol a ház nem fogta el a kilátást s Fraser Lúcia és én ide követők a csillagászt. Egy észrevétlen emelkedő fennsík legmagasb pontján álltunk, melynek látköre husz, negyven (angol) mérföldre terjedt. Egy végtelen lég-templom terült el felettünk, a kiterjesztett erősség oly tengere, melyről a házak s hegyek között lakóknak vajmi kevés fogalmuk lehet. A csillagok csöppjei, a mindent setétbe borító éj, társaim szokatlan szavai: még mélyebb tévék elfoglaltságomat, mely alányomott s a mint ott álltam közöttük, csak azon vettem észre magam, hogy én is oly komoly és figyelmes vagyok, mint akár ők maguk. Mindent elfeledtem magam körül, kivéve az előttem föltárlt mindenség megfoghatlan nagyszerűségét és a bolygó méltóságos utját a táveső mezején át. Mily egészen új imádát és gyönyör szállta meg szívemet! A gondolatok mily áramlata borítá el agyamat, hullám hullám fölött! S mily jelentéktelennek éreztem magamat a világok e rengetegével szemben!

Megkérdeztem — alázatosan, mint egy gyermek — mert szenvedésem egészen tovaszállt, ha nem sokára még eljöhettek-e?

Fraser Márton éles, átszégző tekintettel nézett fölvetett szemeimbe. Nem remegtem meg előtte, mert csakis a csillagok voltak szememben. És, a mint néztem, ajka tetsző, sokatmondó mosolyra vonult.

„Mindig örömlünk szolgálat, láthatjuk önt,” viszonáz.

Borbála fönnvart, míg visszatérek s már azon volt, hogy világi számító megjegyzéseket tegyen, midőn gyorsan félbeszakított.

„Egy szót se, Borbála, egy kérdést se, vagy soha tájára se megyek többé a Felházra.”

Részletekre nem terjeszkedhetem ki. A Felházba sokszor eljárógtam. Mr. Fraser és

Lúcia életének homályos egyhangúságába (azt hiszem) úgy léptem be, mint egy napfény vonal megvilágosítva a ködöt, mely rájuk tapadt. Mint egy villanyszikra, mint a vígság csillogása egy jelentem meg mindkettőjük számára, s így kedvessé, nélkülözhetlenné váltam előttük. De énbenem is nagy, szinte hihetetlen változás ment véghez. Tetszelgő, önző, anyagiassal valék, de a komoly tanulmány, melynek neki adtam magam, s a többi, melyeket az maga után vonzott: fölírtaztak léhaságomból, a szellemi tevékenység életére ébresztettek. Célomat, melyért idejöttem, teljesen elfeledtem, mert azonnal átláttam, hogy Fraser Márton oly távol áll tőlem s oly megingathatlan, mint a sark csillag. S így nem valék neki semmi egyéb, mint egy szorgalmas, tudnivágyó növendék, s ő nekem egy komoly, parancsoló mester, kit csak legmélyebb tiszteletem illet meg. Valahányszor nyugodt otthonjának küszöbét átléptem, természetem minden világsága, tetszelgő volta leomlott lelkemről, akárcsak egy rossz öltözet, s úgy léptem be, mint egy szentélybe, egy a milyen voltam: egyszerű természetességgel, áhitattal.

(Folyt. köv.)

A vérmező Párisban.

A párisi kivégzéseket rendszerint vérfagyasztó elenetek kísérik. Tropicman esete is egy eddig ismeretlen visszaélést derített föl. A jelenlegi rendőrfőnök Pietri rendes belépti jegy mellett többeknek engedte meg, hogy Tropicman utolsó öltözködésén jelen lehessenek. S a belépti jegyért csak egy tödült a kíváncsi nép. Valószínű, hogy ez volt az utolsó nyilvános kivégzés, holott már ez sem lesz oly borzasztó most, mint ezélt. A júliusi forradalomig a Gréve téren állították föl a nyaktölt, s aggasztó lomhasággal látták a borzasztó munkához. Korán reggel huzelták az elítélteket egyik fogházból a másikba, s onnan délutáni négy órakor voncozták ki. Nyitott kosiban állt, s a néppel zsúfolat utcazóna keresztült a vérmezőre. Lajos Fülöp már egy intézkedett, hogy a kivégzés ne délután, mikor mindenki talpon van, hanem szürkület táján menjen véghez, s vérmezőül a távolabb eső Jakab-kaput szemelte ki. Azelőtt a lapok csaknem vezércikkik gyanánt közölték a bekövetkezendő kivégzés napját s óráját, ő ráparancsolt a hivatalnokokra, hogy ez irtózatot tényt a legmélyebb titokban tartsák. De fenmaradt még egy vad szokás, hogy t. i. az elítelt a fogházról a kivégzés helyéig egy jó darab uton nyilvánosan huzeltassék, már ugyan nem nyílt, hanem fedett kosiban, de azért fölismertette azt mindenki, s az ut, különösen téli évszak alatt, igen hosszú volt. — Ma már nem tétetnek ily kezserves utat az elítéltek; a La Roquette fogházba viszik, s közvetlen a fogház előtti téren történik a kivégzés. A bűnözők tömegét itt kellőn korlátozva van. Köröskörül magas épületek állanak, szorosan egymásba ölelkező magas fák gátolják a kilátást, s a nyaktölt oly közel van a fogház falához, mintha abból nőtt volna ki.

A halálos ítélet borzasztósságát azonban még most is nehezíti az, hogy az ítélet kimondása s végrehajtása közt rémítően hosszú idő telik el. A halálos az elítelt javára létszik megállapítva lenni, hogy t. i. megsemmisítési s kegyelmi kérvényt terjesztessen be. Mielőtt az esküdtszék elnöke a halálítéletet kimondja, a bűnözők fordul, s így szol: „Még három napja van, ezalatt a semmitési kérvényt beterjesztheti.” Erre az ítélet oszlik, s a vádlottat visszakísérik a fogházba. Egy sötét lépcsőn, mely a törvényszéki palotát a fogházhoz egybeköti, hetvenyolc fokot megy le, továbbá keresztül megy több üres nagy termen, melyek egyről egyig fehérre meszelvék, s ekkor ér be a fogház folyosójára. Itt várakozik már ré a főfelügyelő s a többi börtönőr. Ez ismerős egyének előtt elvezeti minden látszólagos erejét, szítja a törvényszéket, vagy kétségbeesés veri le, de legtöbbször könyekben tör ki. Csak ritka az, ki konokul hallgat, vagy közönyösséget tudna színlelni. Egy-két ágygyal ellátott börtönbe vezetik, s társul mellé rendelnek egy másik foglyot, kiről előre tudják, hogy valamit csak hall, mindent az utolsó szóig kibeszél.

A halálra ítélt ember azon perctől kezdve a legelső székfoglalásig a törvényszékben marad, s az elíteltre nézve, ki aggályosan feszült figyelemmel csaknem ujjain számolja a még rendelkezésre álló órákat, mégis óriási sebességgel forognak azok. Habár senki sem beszél arról, mi reá várakozik, nagyon jól tudja, vagy legalább azt hiszi, hogy mindenki csak vele foglal-

törvényszék tulajdona, s élete fölött a legnagyobb szigorral őröknek. Az elíteltet levették, s egy más öltönyt kap, de sem nyakkendő, sem keszkenője nem maradhat nála. E két öltönyöket elveszik tőle, nehogy magát fölakassza. Öltönyére huzzák aztán az úgynevezett kényszerkabátot, mely már valósággal kínzóeszköz. Erős vászonból van, s elől borszíjjal kapcsolatik össze. Ujjai hosszuk, s hától bővarrák, hogy a kezét ne lehessen rajtok kidugni. Az új elejére erős zsinór van kötve, s ezt a lábszárak közt huzzák keresztül, s hátulról a másik ujj zsinórjával kötik össze. E szerint az elítelt karjai a derékon hosszban fektűznek, úgy hogy azokat mozdítani sem tudja. — E perctől kezdve szüntelen szolgálatra kell lennie, s annyira viszik a rendőri elővigyázat, hogy a szerencsétlennek még enni is fakanálból adnak.

A kényszerkabátot egy sem veszi föl önkényen. A börtönőröknek ellent áll, esküdtszék becsületére, égve, földre, hogy nem tör saját életére, s követeli, hogy nevében a miniszterhez, a császárhoz írjanak. Némelyik oly kétségbeesetten kiűz, hogy felvedve völkét, iránta igazi szánalmat érezhetünk. Ha mégis végre rá erőszakolják, a fal felé fordul, fájdalmasan sohajta nyögő e pár szót: „Megfúlok benne.” E kényszerkabát borzasztó kínzóeszköz, mert halála előtti félórát szüntelen viseli, s ez éjjel-nappal emlékezteti, hogy a végzetes percz közel. Soha sincs ettől kezdve magánosan. Szolgálatára mellette van egy fogolytársa, egy börtönőr, egy városi szolga, ezenfelül a nyílt ajtó előtt folyvást egy-öt jár föl s alá.

Az elítelt legtöbbször igen nagyon levert szokott lenni. — A kihallgatások alatt egészen kimerítette minden erejét, ravasz fogásokat koholt, s e mellett igyekezett magán uralkodni, hogy ez is ártatlanságát tanúsítsa. De mikor aztán ez nem használt semmit, s a kényszerkabát szorítja, annyira el van lankadva, bágyadva, hogy mint az ebek által sokáig hajtott vad, magától lerokkad, s mély álomba esik. — De e nyugalmat is megszakítja, mert írást kell először magáról adnia, hogy megsemmisítési kérvényt kíván beterjesztetni. A börtönfelügyelő biztatja, védő ügyvéde megjelen, s ez is biztosítja, s a szerencsétlen újra remél. Csak az egy Jadin volt az, ki e jogával minden rábeszélés dacára sem élt, mert áldozatának véres árnyékát mindig maga előtt látta lebegni, s e rettenetes látománnyal mielőbb meg akart menekülni.

Ha a megsemmisítési kérvény beterjesztésére az elítelt elhatározza magát, a törvényszéknek megszűnik az iránt minden joga, s a foglyot a rendőrség veszi át. Kényszerkabátjával együtt egy elzáró kosiba teszik, s új lakására a La Roquette-be hajtának vele. A hátulsó udvaron van három tiszta nagy börtön, melybe a halálra ítéltet helyezik. A fal sárgára van festve, a világosság egy magasan fekvő rostélyablakon árad a szobába, hol egy kemenczénél, egy ágynál, két vagy három széknél több bútorzat nincs. Itt sincs soha egymagában, egy börtönőr, s egy katona mindig közelben van, de azért itt már ő az ur, tehát a mit akar, fölkelhet, lefeküldhetik, olvashat, pipázhat, beszélgethet vagy hallgathat, a mint kedve hozza magával. Ha járkálni szeretne, az udvarra vezetik ki. A főnök néha-néha meglátogatja, s teljesíti azon kéréseit, melyek a fegyszabályokkal nem ellenkeznek. A látogatás elfogadására már külön engedély kívánatik, mit azonban nagyon is ritkán koronáz siker, csak egy ember járhat hozzá szabadon s mindenkor, t. i. a pap. Általános tapasztalat, hogy az elítelt többnyire multjóról, boldog gyermek-s ifjúságáról, első reményeiről, s örméiről szokott az öröklő társalogni.

A halál gondolatát azonban nem tudja magától száműzni. Hogy erről meggyőződhesünk, csak egy jellemző mozgásra kell figyelemmel lenni. Akár beszél, akár hallgat a szerencsétlen, mindig mozgatja fejét, mintha haját akarná fölvetni. Ez által egy eszmét akarna elűzni magától, mely őt folyvást üldözi, mitől megszabadulni semmiképpen sem tud. Szeret olvasni, hogy e borzasztó gondolatot legalább egy kevés időre kiszorítsa képzeletéből. Utleírásokat, vagy regényeket kér, hogy ezek őt kalandos világba vezessék, de a halál árnyéka még ide is elkíséri. Erősebben elfoglalja őt saját sorsa, hogy sem mások érdekes története reá nézve vonzerőt gyakorolhatna.

A négy fal közt s a kényszerkabátban lomhán peregen a napok, de az elíteltre nézve, ki aggályosan feszült figyelemmel csaknem ujjain számolja a még rendelkezésre álló órákat, mégis óriási sebességgel forognak azok. Habár senki sem beszél arról, mi reá várakozik, nagyon jól tudja, vagy legalább azt hiszi, hogy mindenki csak vele foglal-

kozik, s a megsemmisítő törvényszék nem sokára kimondja az ítéletet. Husz, harmincz nap foly le, egyik olyan kínosan egyhangú, mint a másik... a végzetes idő gyorsan közel. Ideges nyugtalansága perczonként növekedik, s a szerencsétlen lázasan izgatott. — Ha reggel az öröket váltják, egész testében reszket, mint a nyárfalevél, éjjel pedig hallani véli, hogy a verpad fölállításán dolgozó ácsok kalapálnak. — A megsemmisítő törvényszék kimondta az ítéletet, még csak a császári kegyelem maradt fen utolsó reménysugárul. — Több kézen s törvényszékben keresztül megy a kegyelmi kérvény a császárhoz, mindegyik törvényszék melléki véleményét. Lajos Fülöp, mint az adatok bizonyítják, minden ily ügyben igen lelkiismeretesen járt el. Átoltasott minden okmányt, maga átnézte a tanuallomásokat, s ítéletét indokolva jegyezte föl. Ha a kérvény elűttetik: az államügyész rendelkezik. Rendelkezését késő estére halasztja, nehogy a párisiak megtudják, hogy hajnalban kivégzés történik.

Ez elővigyázat azonban nem vezet célhoz, mert mielőtt a párisiak az újságokból olvasták, hogy a semmitő kérvény visszavetett: a la Roquette előtt minden este kíváncsi néptömeg gyűl össze, s csak éjjeli egy órakor oszol el. Néhány este hiában fáradtak, de végre egyszer mégis körülbelül éjjeli 11 órakor észrevesznek néhány embert, kik lámpással kezökben, a fogház előtti kövezetet vizsgálják. Négy fő van ott, melyekre a nyaktölt négy lába helyeztetik. E kölapokat minden kivégzés előtt megvizsgálják, ha vajjon erősen állnak-e. Ekkor már mindenki tudja, hogy hajnalra meg lesz a kivégzés. Azok, kik mindent akarnak látni, a Folio-Rognault utcán egy roskadozott épület előtt gyülekeznek, hol a nyaktölt egy pókháló felszerben, melynek ablakai csaknem az utolsóig ki vannak törve, szétszedett állapotban tartatik. Jélfeltájt az udvar s felszer kapui kinyílnak, s a rémületes eszköz egy toherkocsin gurul elő, hátul pedig a hóhér, segédei, s ácsok kísérik. Öt percz alatt elérik a La Roquette-t. Legelsőben is a kivégzés színhelyéhez toladott kíváncsi nézőket erőszakkal kell onnan szétriasztani. A nyaktöltöt egyes darabjai meg lévővén mozmozva: az alkotmány összeállítása nem sok időt vesz igénybe. De mindamellett a teljes felszerelés háromfőre tart, mert a legszigorabb gondossággal vizsgálják meg az alkotmány, de különösen a gép minden egyes részét. Még a vízmértéket is többször alkalmazzák, még pedig szükségképpen, mert a legeszközött pontatlanság rendkívül megnéhezítné az elítelt utolsó kínait.

A vérmező már helyzeténél fogva is mély bizonyomást eszközöl. A rettenetes alkotmány háta megett azon fogház komor fala emelkedik, melyben a gályarabok ideiglenes tartózkodása van. Ezzel szemben szintén oly magas fal azon börtönt zárja el, melybe azon ifjú fegyverezők ülnek, kikhez még a javulás némi reménye van kötvő. Balról a La-Roquette hosszú utca nyílik el, melynek szerény alacsony házai alatt nappal sűrűsretek, kövöket s gyászkoszorúkat árulnak, jobbról pedig az utca a Père-Lachaise temetőhöz vezet.

A közeli házakban kialudt a gyertyavilág, csak egy-egy korcsma ablakából tör ki itt-ott egy kis világosság. E korcsmákban azok vannak, kik a nézőhelyet jó ártt vásárolták meg. Kivül a néptömeg jelentékenyen megszaporodott, s a sötétben folytonos sürgés-forgás észlelhető. Tiszta időben férfiak és gyermekek a kövezeten ülnek, némelyik egy-egy cölöphöz veti hátát, hogy egy pár órát legalább átaludják. Mások összekapartott forgácsokból tüzet raknak, kávé s bort melegítenek. A sűrű csoportokból olykor-olykor kihallszik egy-egy női sikoly, mit hangos kacagás nyom el. E csoport a környék lakóiból s csavargókból áll, kik az éjszakát rendszerint a hidak alatt töltik el, s az ilyen ritka változatosságot örömmel fogadják. A nők nemcsak magánosan jelennek meg, sokan karjukon emelik, vagy kezökön vonszolják gyermekeiket.

A hóhér az alkotmány fölállítására alatt a fogház fala mellett egy széken kényelmesen lógázza lábát, s az egész dologba nem elegendik. Mikor tudtára adják, hogy minden készen van, nyugodtan föláll, fölmege a verpadra, s egy lámpással kezében mindent az utolsó részletig megvizsgál. — Reggeli három óra táján a tömeg forrongani kezd, mert észrevette, hogy a katonák közelednek, s meghallotta a lovak nyerítését. A nemzetőrség közel; százhusz gyalog, nyolczvan lovas keresztül vágja magát a tömegen, s elzárja a tért. Azután jó még százkilenczven városi rendőr, négy békebíró, kik a rend fenntartására, s a tömeg viszaszorítására rendelvők oda. Kevés idő múlva

ezekhez még huszonhat lovas csendőr csatlakozik, kik a verpad előtt félkörben lovagolnak föl s alá. A bűnöző csoport türelmetlensége pedig folyvást nő, mert tudja, hogy a rémítően gyönyörködteső látvány előjátéka nem sokára elkezdődik.

A börtönben is járás-kelés vértől észre. Senki sem tud aludni. Az őrszobában csak is az elítelt a beszéd tárgya. Leginkább arról foly a társalgás, hogy az elítelt miképen fogja viselni magát élete utolsó perczein, s legtöbbször nyilvánítják, hogy „teljesen oda leszek.” A felváltott őrt, ki a fogolytól épen most jön ki, kíváncsian kérdeztetik: „Nos, hát hogy van?” „Szomorú és nyugtalan, sejtő már gyászos végétét. Azt mondta, hogy többször nem látjuk egymást, én, ha a császár helyén volnék, megkegyelmeztet volna.” — Az elítelt most tud e gondolatról megszabadulni, ez egyetlen kötelék kapcsolja az életéhez, s az utolsó perczig reméli a kegyelmet!

A szürkület kétes homálya borong már a láthatáron, s a bűnöző csoport ilyenkor valóban undorító, az álmatalanság miatt megnyúlt arcok vonásai a szürkületben eltörzölnek. A csoport szétválk, hogy utat csináljon egy papirhúba öltözött egyének. Kegyelettel vonulnak földre előre, itt-ott megbillen néhány rongyos kalap. Ez a gyónató pap, körülü kerüli a verpadot, s bemegy a börtönbe. Az őrszobában fölállt előtte mindenki s miután az öröklő futólágosan néhány szót vált, egy szegletbe vonul, s imakönyvébe mélyed el.

Négy órakor előkörüli a közbiztonsági főnök, s vele együtt előtűnik a hóhér is, ki egy darab idő óta nem volt látható. A reggeli szél föltámad, s a temető felé úti a főlöket. A tiszték a kollemtelen foglalkozást előzőleg egymással beszélgetnek, látszik rajtuk, hogy e helyre csak a kényszerűség hajtja őket. A börtön őrszobájában pedig minden illető tisztviselő talpon áll, a főnök óráját nézegeti. „Itt az ideje,” mondja, „menjünk.” Keresztül mennek a nagy udvaron, még egy másik őrtérmen, s a folyosókhoz érnek, hol jobbról és balról börtönök fekszenek, s ezek lakóit a zaj nem egyszer riasztja föl álmajból. Azon börtön ajtója, hová e gyászos menet vonal, csak be van támasztva s zajtalanul nyílik meg. E zajtalanság azonban nem csalja meg a szerencsétlen elíteltet, s a kiről azt hinnék, hogy elveszté már minden erejét, föl pattan gyorsan, mintha villanylítés ráta volna meg, s szótalanul ül ágyán. „Semmiségi kérvényt visszatartasíták”, szol a közbiztonsági főnök, „s a császár nem adott kegyelmet, közeleg utolsó órája.” A szerencsétlen föláll, s minden sző nélkül engedi át magát az öröknek. Ezek loveszik róla a kényszerkabátot, és saját ruhájába öltöztetik. Mikor készen vannak vele, a közbiztonsági tiszt kérdi tőle: „Nincs e valami közleni valója, mit a törvényszékkel kívánna tudatni ügye tisztába hozatala végett?” Az elítelt még egyszer megnyitja ajkait, állítja ártatlanságát, egyik vagy másik tanu hamis esküvéssel vádolja. A pap közelebb megy hozzá, egy pár szót süg fülebe, a szobában lévőket pedig mélyen hallgatnak. Előindulnak; az elítelt elől megy, mollette a pap s egyik őr. A küszöböt átlépve, egy előszobába ér, s e mellett van három szobácska, mely az elítélteket s haldoklókat gyónó helyiségek gyanánt van berendezve. Az ajtók félig nyitvák, egyikbe bemegy a lelkes a fogolylyal együtt, s becsukja az ajtót. A gyónás körülbelül egy perczig tart, most már a perczekkel is fővénykednek. Ismét keresztül lépdelnek a hosszú folyosón, s egy szobába érnek, hol egy karnélküli széken kívül semmi más bútorzat nincs. Alighogy beléptek a szobába, a küszöbön megjelen a hóhér magas alakja. Kalapja kezében van, s egyik segéde egy zacskót tart kezében. Az utolsó öltöztetés kezdődik el. Mialatt az elítelt a széken helyet foglal: a hóhérségd kibontja a zacskót, s egy hosszú szíjjat s ollót huz ki belőle. A halálra szánt kezeit hátra köti, s karjait is erősen hátraszorítja. Lábra is oly bilincs alkalmaztatik, hogy csak apró lépésekkel tehessen. Ha szaladni vagy ellentállani akarna, az első mozdulás alkalmával arca bukék. Ekkor jön mikődésbe az olló, először az inget vágják felülről kerekre, s elnyírják a haját, hogy az a nyaktölt bájját ne akadályozza. E közben a gyónató pap a haldoklóskori imát mondja előtte, egy boros üveget vesz elő, melyből pohárra tölt, s megkínálja a kiszáradt torku szomjazót. Még csak néhány percz van hátra az öt órából, kezdődnie kell az utolsó menetnek. Az elítelt most már a hóhér tulajdona; segédeivel együtt keresztül vezeti őt a nagy udvaron, a menet utánok vonul, elérik kevés vártatva a nagy kaput, melynek szárnyait még be vannak zárva. De mikorára oda érnek, az őrt álló két katona kitarja a kaput, s a reméletes komor

nyaktiló láthatóvá lesz. Csak ez látszik, s úgy tetszik, mintha még az égbe is csak nyaktiló lenne rajzolva a felhők szeszélyesen változó alakzataiból. — E perc, miről az elítelt oly sokat képzelődött, mindig iszonyúan meglepő, s a legkonokabb, elvetemültebb bűnösre is fájdalmas benyomást eszközt. Némelyik önkénytelenül is hátrafelé tántorodik, mások halotthalványan változnak, némelyek, mintha szélhűdés érne, a földre zuhanak le. A tömeg pedig zug, s távolról úgy hangzik e moraj, mint a hullám zuhogása. A csendörök lóvaon előre hajolnak, hogy jobban láthassanak. A hóhér tíz lépcsőfokon fölmege, s ott megáll, az elíteltet, ki közvetlen utána tántorog, két segéde vezetői karonfogva. E percztől a zárjelenetig még tizenégy másodperc zajlik le. Ha aztán mindenek vége van, a hóhér eltűnik, mintha megszökött volna. Alant egy halottas kocsit, s egy fiakkor áll a pap számára. A tömeg oszlik, s láthatni itt nőket, kik kaczer megjegyzések, s mosoly által igyekeznek maguk iránt figyelmet ébreszteni. A Roquette után néhányan kiállnak az ajtó elébe, hogy a szomorú látvány utolsó jelenetének tanui lehessenek, de már nem törődnek semmit a két ko-

csival, csak az azok mellett lovagló csendörök kötik le a figyelmet. A temetőben eltemetik a halottat, a pap beszélt. Ekkor egy szürke ruhás ember áll elő, mellette egy szekér áll meg, melyen o szavak olvashatók: „orvosi egyetem.“ A hulla ennek áttárat, s ez azt a bonczterembe szállítja.

A La Roquette téren pedig e közben az ácsok szétzsedik darabonként a verpadot, s visszavisszik a pókhalós fűszerbe, s ott, hol az imént a legborzasztóbb jelenet ment véghez, ismét vidám élet, tarka vásár foly. A boltok megnyílnak, járnak-kelnek az emberek, mintha semmi sem történt volna, mi a kedélyt szomorúan lehangozhatná.

Egy veleg.

*(A magyar akadémia alapításának megpendítése) Bod Péter jeles tudóstól származik. A hivatalos lap tárczája egy levelet közöl tőle 1756-ból, mely Ráday Gedeon mult századbeli költőhöz van ezimezve. „Jó volna — ugymond a levél, — valami Literata Societást fölláttatni, melynek

TÁRHÁZ.

dég, tele pohárral a kezében azt a kedves borozótót, a minék százféle variációját tudja isten hányadik öreg apáinktól örököltük.

Mikor Jézus föltámadott,
Emausba látogatott
Vendégségbe;
Egy poharat tele töltött,
Házi gazdára köszöntött
Szívességgel.

A jó példát eltanuljuk,
Nagy szívesen gyakoroljuk
Mink is itten;
A kondért csordulást költük,
Házigazdánkra köszöntük;
Éltessé a jó ur isten!

Akkor következik a házigazda, a ki eldalolva egyedül az első szakot, a második szakba a többiek is bele dalolnak egész addig: „A kondért csordul-tig töltjük,“ mire a gazda éneklő annak a nevé, a kire köszönteni akar, s utána az veszi kezébe az emausi poharat s a nota tart addig, míg a legutolsó vendég is föl nemes köszöntve; a borozgatás pedig addig, míg valamennyi fél nincs virágosza olyan virággal, a mi nem a kertben terem. Már a mint az rendszeren végződni szokott hasonló körülmények között, mint a nota is mondja:

Kerek a két garasos
Se hosszú se vége;
A mi jó kedvünknek is
Csak úgy legyen vége.

Hanem hát az emberi véges természet még se igen uszhatik az ár ellen; meg kell hajtani nyakát magasabb elemek hatalma előtt, természetesen begyenesen tartván magát — a mit lehet.

Nagyon egyszerű, bár sokkal szelidebb rendeltetésű és czélú népszokás a „béke-kosár“ küldözgetése.

A béke-kosárba rendszeren a köztisztlet és szeretetben álló leányok egyike, tán épen a legutolsó pünkösdi királyné korai virágokból, ibolyából, nefelejtséből, isten koronájából kötött kis csokrokat rak s egy hozzá köztudomás szerint „köz-el-álló“ legény szívesességéből sorba küldözgeti leány barátáéhoz azon izennel, hogy:

Szívtől küldik szívesen
Fogadd tőle kedvesen;
Ha fogadd kedvesen
Küld öst' odább szívesen.
S ha nem veszed szívesen,
Harag érte ne essen.

A legény, ki az izennel hozta, megkínálja a leányt a kosárból. Ha a leány elfogad egy bokréta, azzal viszontbarátságát kijelentette, egyszersmind néma ígéretet is tett, hogy delután meglátogatja az előzékeny barátinét.

A legény aztán örül, ha üres kosárral és jó izennel térhet vissza a kedves megbízóhoz. Küldetése jó bevégzéséért bizonyos, hogy „nem maradnak adósok.“

Delután aztán tele lesz a nagyudvar jökdvű leányokkal; a legények meg, mint farkasok a bárányzagra — egyenként ellopmpolyognak hivatlanul is. Persze, ha már itt vannak, hát csak nem lehet őket kiköretetni; meg nem is bírnának gyöngy leányok a legény álnokságával; hát csak elnézik őket ott békességgel, s mert jobb dolog a hatalmasokkal jó barátságban, mint ujjuházasban élni,

tagjai Magyarországnak és Erdélynek minden részeiből lennének. „Ki kellene nyomtatni valami válogatott, régi magyar történelmi és verseket, a melyekben nincsenek deák és francia vagy egyéb nyelvből való szók.“ Panaszokodik Bod Péter, hogy a katonaságot viselő magyar nemes ifjak úgy „attakirozzák“ a magyar nyelv tisztaságát, hogy nem sokára „kirukoltatják“ a maga épségéből; továbbá: „a deák szókval való élés is igen bement a vármegyei tisztoktól.“ Ezek kikisizőbölése végett kívánta Bod Péter a régi tiszta magyar művek kiadását, hogy „meggyenesedjenek a megdeakosult s francziásult szólások módjai.“ Bod Péter nem érthette meg nemes terveinek valóságát. A magyar tudós társaságot csak 75 év múlva állíták föl.

*(Egy amerikai lap) beszéli a következő adomát. Egy lengyel zsidó utazott Berlinből Frankfurtba küllön postálva. „Hány lovat akar?“ — kérde a postamester. „Hogy hogy?“ — kérde a zsidó megütöközve. „Két lóval 12 óra alatt, négy lóval 8 óra alatt lehet ott.“ „Kérem adjon nekem 24 lovat, hogy mindjárt ott lehessek, mert sok a dolgom.“

apródonként kelleve-kolletlenül végre is csak összehörödnék velők.

A falu hely nem olyan mint a nagy város, a hol az embernek földelutánokon keresztül úgy kell egymástól illó távolságról farkasszemmel nézni, és tempóra kikeresni azokat, miről ott beszélni illik és kell, hogy az ember társaságképes legyen.

A falun, ha tíz fiatal összejön, nem igen kérdezik ki egymást az illemlecekből, hanem a kinek józan esze és jó kedve van, az *taughlich*, társaságképes; a ki pedig savanyu képet csinál, az ülőn a padkára és nézze a többit, a hogy mulat.

Ilyen téres, nagy gypes udvarban nem is igen lehet valami jobbat játszani, mint a mi szaladással jár. Legáltalánosabbak és kedvesebbek a „bennt a bárány, kint a farkas“, a „málet vágok kétfelé, nosza a harmadik fél“, meg a „Csócsika csócsika, csörög a mancsika.“ Ezekben lehet istenigazába kifutkosni magát az embernek, mert a jó lábakkal mellé egy kis alkalmasat érzelmek is szerepelnek benne s a maga pártjától bizony egyik se igen szeret sokáig, de egy fordulatra se — elszakadva lenni.

Mindenkinek a mulatsága annyit ér, a mennyi hasznát tudja venni; a ki itt mulat, az bizonyos, hogy jut része benne. Egyik gyújtja a másiknak jó kedvét s a föllegtelen örömről, boldogságon egy nyíllal osztoznak. Nem irigykedik egyik a másikra s egyik nem akar erővel kanálkodni a másik dolgában. Teljesen boldog csak boldogok közt lehet az ember....

A „béke-kosár“nak más vidéken más rendeltetése is van. Azok szokták egymáshoz küldeni, a kik az esztendő folytatban valami félreértés vagy kellemetlen körülmények miatt egymással *haragba* keveredtek. A békülmi kívánó a főnöbi izennel egy bokréta küld a béke-kosárkában haragos leánybarátjához, a ki, ha elfogadja a békülő kezét, megtartja a bokréta és azt izeni vissza:

Szív mit küldött kedvesen,
Elfogadom szívesen,
S hogy fogadtam szívesen:
Visszaküldöm tiszten.

Már mint a kosarat. Ha olyan találkoznék, ki a barátságot folytatni nem akarja, az a virágot nem fogadja el, s azzal szándékát verses izenettel nélkül is elég érthetően megmondja....

Az Emausba járás mai napság is igen nagy szokásnak örvend nemcsak alsóbb néposztályainknál, de erősen pártolják a műveltebbek is; a régi és a jelenlegi emausi ut közt csak az a különbség, hogy ma az ember csak többnyire vidéki rokonaihoz és ismerőseihez szükséges volna. Sőt őszinte örömmel jegyezzük föl, hogy a „koma-kulacs“ mai napság már körülbelül mindkét lábával az istenben boldogultak után van, s szaporítja azon kivesszt népszokás-kínővések számát, melyeket hálából inkább megemlegetünk, csakhogy szerencsésen megszabadultunk tőlök. — Van elég, fájdalom olyan is, melyet ha lehetne, tíz koma-kulacs árán megváltanánk.

A béke-kosár — szűkebb értelemben, még egyes vidékeken virul; kívánunk e valóban egészséges népszokásnak még hosszú életet.

Varga János.

Melléklet a Vasárnapi Ujság 17-ik számához 1870. apr. 24.

Irodalom és művészet.

— (Pakk Albertnek) egy állítólag most felfedezett művéről tesz említést a „Magyar Polgár“ s utána a pesti lapok nagyobb része is. A kéziratot az akkor még fiatal szerző a Brassai „Vasárnapi Ujság“-ba küldötte a negyvenes évek kezdetén, hol azonban a laphoz képest nagy terjedelme miatt nem jelenhetett meg, de Brassai azt kéziratai közt megőrizte. Érdekes volna, ha igaz volna. E mű azonban, mely közlés végett hozzánk küldetett be, nem más, mint az „Utazás Debreczenben“ című s az egykori „Életképek“-ben egész terjedelmében megjelent jeles vázlat, mely Pakk összegyűjtött munkái között közelebből a Kisfaludy-társaság kiadásában fog másodszor megjelenni s már sajgó alatt is van.

*(A vakok ügye,) mely más előrehaladottabb országokban általános érdekeltetés és beható tanulmányok tárgyát képezi, nálunk még igen elhanyagolt állapotban van, s azért örömmel regisztráljuk dr. Mihály Izidorok, a pesti vakok-intézete felügyelőjének felhívását a „Vakokról“ című munkájára. A mű célja, hogy megismertesse a magyar közönséggel a vak-ügy keletkezését, állását, hogy tájékozassa a közvéleményt teendőink iránt, a hazai szerencsétlen vakokkal szemben. — A könyv tiszta jóvedelme oly alap létesítésére lesz szentelve, melyből a pesti vakok-intézetének növendékei, az intézetből való kilépések után segélyt kapnának. A mű ára 1 frt 50 kr. szept. végén fog megjelenni. Az előfizetők pénzét f. év június 15-éig dr. Mihály Izidorhoz küldendők, a pesti vakok intézetébe. Ajánljuk e felhívást az emberbarátok figyelmébe.

*(Katonai szak-könyv.) József főherczeg kezdeményezésére a francia-, osztrák-, olaszországi, svájci-, porosz-, angol- és oroszországi tábori tüzérségi szolgálatról szóló nagybecsű munka, melyet a bécsi tüzérségi bizottság közrebocsátott, magyarra is le fog fordítani.

*(Aigner Lajosnál) megjelent a „Magyar Könyvészet“ cz. szakkönyv, mely két évi két utolsó száma együtt két éven, mely 172 magyar, 32 idegen nyelven megjelent magyarországi munka címét és a hazai hirlapirodalom statisztikájának befejezését tartalmazza. Ezenkívül ott van még a kiadó előfizetési felhívása, melyből megtudjuk, hogy ezen 172 szakkönyv, melyből az irodalomkedvelők minden újabb megjelent könyvről pontosan értesülhetnek, továbbra is folytatja. — Ugyancsak Aigner-nél megjelentek: 1. *Könyvei János* (A népközlési törvény életbe lépésének némely fontosabb tárgyaitól, 420 k. 2. *Die Katholiken-Autonomie in Ungarn*. Dargestellt von Joh. Heimer. Schweicker. E röpirat a kath. autonómia lényegéről, jelentéséről szól, valamint az állam és egyházak egymáshoz való viszonyáról hazánkban 1848 előtt, 1848-ban s a katolikusok autonómikus törekvéseiről a legújabb időkre. A 123 lapos füzetnek 1 frt. — 3. „Egy pár szó a kath. autonómiáról hazánkban“, írta *Simonyi Iván*. Ár 45 k.

*(Egerben megjelent.) „Harmonia“ komoly és vigdalog szemelvénye a honi dalárdák és minden dalkedvelő számára, férfiakra ártírták és kiadták Zaaskovszky Ferenc és Endre. I. füzet, 50 dal. Ár 60 k. Minden könyvsír után megrendelhető. — E gyűjtemény régebb s újabb operákból kiválasztott részleteket több belbecsi idegen, és a szerzők által készített férfiakarát és más nemzetek népdalait tartalmazza, legnagyobb részét teszik kedvelt régebb s újabb nép- és bordalaink.

Közlézetek, egyletek.

*(A dalár-ünnep bizottsága) elhatározta, hogy a városi legiti dalcarnokot a tüzárterén építsék, 12,000 emberre. Ecclára előlegesen Keresztesszgyhi, debreczeni mérnök tervét fogadták el, azt egy kisebb bizottság bírálata alá bocsátva. Elhatározták továbbá, hogy a dalárzövetség számára zászlót szerezzen, s zászlóanyául gr. Széchenyi Imrénét szül. Szárany Alexandra grófnét kéri föl küldetéséig.

*(Szigligeti Ede) már elfoglalta helyét a szini képeződésben mint Gyulai Pál utódja a dramaturgiai tanszéken. Szigligeti színturgy, mint kitűnő elődjé, első feladatát tűzi ki: a legtisztább és legszabatosabb irodalmi nyelv megtanítását; másodikul: a növendékek ítéletességének és izlésének

kifejtését, hogy a darabokat saját erejükkel fel tudják fogni.

*(Münchenben) is alakult magyar egylet, négy hónap előtt. Elnöke: Holmberg Ferenc aranyműves, ki 1849-ben menekült ki, és kinek igen szép ékszerüzlete van Münchenben. Jegyzője Braun Arnold technikus. Tag van jelenleg 15—20, leginkább műgyemteni tanulók.

Egyház és iskola.

*(A csalhatatlanság.) Rómából a következőkkel értesül a „P. Corr.“: Haynald érsek kihallgatón volt a pápánál; odve kérte a pápát, hogy térjen el a pápai csalhatatlanság szerencsétlen eszméjétől. „Szent atyám, ne vessé a vizsály magyát az eddigiek hívé kedélyekbe; gondolja meg, mily békételenség keletkezett már eddig az új dogma miatt, hogy még a schismától is félni kell.“ — A pápa szokott mosolyával így válaszolt: „Epen azért, hogy a kedélyek megnyugodjanak, hogy a békételenségnek vége legyen, szükséges a csalhatatlanság dogmájának kimondása; látod fiam, akár hová nézész, vizsályt látsz az emberek között; számtalan kérdés van, mely felett az emberek nem tudnak megegyezni, most még nem volt senki, a ki ily esetben nyilatkozatát eloszlatná: van a kedélyeket, megszüntethetné a vizsályokat; ha egyszer a pápa csalhatatlansága el lesz ismerve, minden égető vitás kérdésben Péter utódja fogja kimondani csalhatatlan ítéletét s a kedélyek meg fognak nyugodni; tudni fogják, melyik félnek volt igaza.“ — Erre Haynaldnak természetesen nem volt válasza.

*(Az ágost. és helv. hitvallású orsz. evang. árva-egylet) igazgatósága mint tudva van, engedélyt nyert az árva-egylet gyámlatására sorjatekót rendezni, 200,000 darab 30 kros sorjegy kibocsátásával. A sorjatek f. é. nov. 1-én tartatik meg, melynél egy 600 fős, két 50 fős, nyolcz 25 fős ezüstenmü, ezeken kívül legalább 300 db. értekes és érdekes tárgy lesz a nyeremény. Az árvaegylet elnöksége felhívást intéz a nemeslelkű hölgyekhez, hogy ily nyereménytárgyakat, melyek kézi munkák is lehetnek, f. é. szeptember 1-éig beküldeni kegyeskedjenek. E nyereménytárgyak átvételére ajánlkoztak a női választmány tagjai közül következő urhölgyek: Liedemann Róza (lakása: 3 korona utoza 5 sz. a.) Cséry Lajosné (lak. ország ut. 17 sz. a.) Kochmeister Frigyesné (lak. 3 korona u. és fűt sarkán lévő saját házában) és Székács Józsefné (lak. Deák tér az evang. épületében).

*(A rimaszombati orsz. gazdasági intézet) érdekében f. hó 1-jén egy leiratot intézett a földművelési miniszterium Gömörmegyéhez, melyben jelenti, hogy a nevezett intézet felállítását attól tétetik függővé, vajjon Rimaszombat városa áll-e szilárdan az 1863-ban tett ajánlatokhoz, miszerint az 1020 hold területű szendelősi pusztának évenként 2000 ft. örökös melletti átadásán kívül kész a János-fel vezető utvonalt táján 20 hold kisajátítási költséget viselni, s az itt emelendő intézeti épülethez 200,000 téglá-adományt nyújtani. Mint-hogy Rimaszombat városa az egész környék érdekében e mostaniaknál sokkal kedvezőtlenebb viszonyok közt tette az ajánlatot, gondolni sem lehet, hogy attól most visszalépne, s így az intézet mielőbbi felállításában erről nem lehet akadály.

Ipar, gazdaság, kereskedelem.

*(A párdányi korona-uradalom,) mely a legtermékenyebb földekből áll, a volt kormány által bérbé adatott, s midőn már a magyar miniszterium kormányra lépte küszöbön állott, a bérlet nyakrafőre meghosszabbított 20 évre, oly feltételek alatt, hogy a bérlet minden hold után (Torontálban) 2 ft. bért fizetnek, holott legalább is 10 frot lehetne kapni holdanként. Mint a „P. Li.“ hallja, a pénzügyminiszterium megette a kellő intézkedéseket, hogy azon a magyar kintostára nézve oly hátrányos szerződés megsemmisíttessék.

*(Rapai Mihály cizmadiája) ki Párisban hosszabb időt töltött s a mult őszzel velocipéden jött vissza hazájába, most Pesten a kalap-utczában üzletet nyitott és viszontagságos utjának emlékére velocipédre tett czégül.

Közlékedés.

*(A hatvan-jászberény-szolgolói vasutrá) vonatkozólag a „Jászkuzság“ arról értesül, hogy azon tervet, mely szerint Jászberényt a vonal el-

kerülte volna, a miniszterium elvetette. A jászberényi küldöttség tehát nem hiába járt itt.

*(Nyitran) f. hó 19-én a megyeház nagy termében tartott nagy számú értekezlet egyhangu megállapodása folytán, május 1-én száz tagu küldöttség fog Pestre menni egy a nyitra-völgyi vasutvonal érdekében szerkesztendő emlékiratnak, és számos ezernyi aláírásu kérvénynek benyújtása céljából.

Balesetek, elemi csapások.

*(Tűz a templomban.) Máramaros-Szigeten — mint a „Hon“-ja, — nagy-pénteken délelőtt 12 órakor, midőn a r. kath. egyházban már csak néhány hívó volt jelen, a templom közepén felállított, több százakat érő, színes kristály üveggyöngyökkel kirakott ur-koporsója meggyuladt s leégett. A szentség az ott őrtálló egyik honvéd vette le helyéről s mentette meg a lángoktól, valamint az ur testét ábrázoló ötvényt is. A magas boltzatig felcsapó láng, a templomból kitörő füst az egész piacot — hol élénk heti-vásár volt — rémületbe ejtette, s oly nagy volt a zavar, hogy a templom tornyában a harangokat félreverték.

Mi újság?

— (A magyar miniszter-változásokról.) A „P. Napló“ írja, hogy a minisztertanácsból a husvéti ünnepeken terjesztették föl a királyhoz gr. Mikó Imre közlekedésügyi miniszternek a saját kérelmére történt felmentését és egy másik representatív, mely Gorove közgazdasági minisztert kéri ideiglenesen a közlekedésügyi miniszterium vezetésével is megbízatni. Az erre vonatkozó kir. kéziratokat meg a képviselőház összeülése előtt közzé akarják tenni; új miniszter azonban csak később fog kinevezettni, midőn a párt összes tagjainak a fővárosba érkezettével, e tárgyban újabb, beható értekezlet tartása lehetséges lesz. A kormány a földművelési miniszterium alakítása tárgyában javaslatot szándékozik előterjesztetni. Gróf Mikó Imre közlekedésügyi miniszter ur távozása alkalmával, a Lipót-rend nagy keresztjével fog feldisznitni. — Lónyay Menyhért pénzügyminiszter, mint mondják, a közös pénzügyminiszteri tárczát máj. hó 2-án fogja átvonni. Grazenstein, Lónyay helyettes államtitkárát nyugalmazták, s egyuttal a sz. István-rend kis keresztjét kapja. — Rajner Pál belügyminiszter is lemondani készül betegeskedése miatt.

*(Miniszterek utazása.) Gr. Andrássy miniszterelnök kedden 5—6 napra a zemplénmegyei Dobrára rándult. Gorove Varsányra utazott s visszatértevel, már e héten átvesszi a közlekedésügyi tárcza vezetését is. Horváth igazságügyi miniszter szerdán a pesti börtönöket tekintette meg s közelebb hasonló czélból Vácra rándul. — B. Eötvös József kultuszminiszter kedden Szigedre utazott, az ott felállítandó reáliskola ügyében, onnan Csongrádra ment;

*(Az igazságügyminiszterium) kodifikációs osztályát jelenleg nagyban foglalkoztatja az új büntető törvénykönyv szerkesztése. Az angol büntető perrendtartás tanulmányozására legközelebb Szilágyi Dezső osztálytanácsos, az igazságügyi miniszterium küldetésében Londonba fog utazni. A büntető törvényjavaslatot őszre a törvényhozás elé remélik terjeszteni. (P. N.)

*(A főrendiház) ápril 25-én d. e. 11 órakor ülést tart.

— (Néhai Ujházy László) haláláról a következő gyászjelentés küldött megköszönéssel, mely egyuttal azon hirt is megozsolja, mintha Ujházy saját kezével vetett volna életnek véget: „Ujházy Tivadar a maga és testvérei nevében mélyen szomorodott szívvel jelenti felejtethetetlen édes apjának idős Budaméri Ujházy Lászlóknak Észak-amerikában, Texasban, Simezei birtokán életének 77-ik évében, f. é. márczius hó 7-ik napján d. u. 3 órakor véglgyengülés következtében történt csendes kimúlását. A boldogultnak hideg tetemei Simezón, a szabad haza földjén tétettek nyugalomra. Áldás poraira.“

*(Nevezetes adományok.) A moldva-oláh-törökországi első, prot. ev. ref. magyar misszióban lévő szászkeleti egyház és iskolának Sgardelli Antal 28 hold földet, a galaczi iskolának a szabad közműves társulat Galaczon 1000 francot, 6 félsege Erzsébet magyar királyné magán pénztárából 10 aranyat adományozott, s a misszióra az egyetemes gyámlintézet 15 frtot.

✱

HETI-NAPTÁR																	
Hónapi-és hettnap		Katholikus és protestáns naptar	Görög-orosz naptar	Izraeliták naptára	Nap						Hold						
					hossza	kél	nyug.	hossza	kél	nyug.							
Április					Apr. (ó)	Nisan S.	t.	p.	ó.	p.	t.	p.	ó.	p.	t.	p.	
24	Vasar	B I Fehér vas.	B I Quasim.	12 D Husvéti.	23 Nehémiás	34	2	4	55	7	1	324	40	2	45	ó.	este
25	Hétfő	Márk evan.	Márk	13 Husvéthétf.	24 Nathaniel	35	0	4	54	7	3	326	52	3	36	1	132
26	Kedd	Ervin, kilt.	Marcellin	14 Martius	25	35	59	42	7	5	348	40	3	39	2	37	3
27	Szerda	Peregryn hitv.	Zita	15 Aristar.	26	36	57	44	60	7	6	0	50	4	2	3	40
28	Szerda	Vital és Valéri	Váli	16 Agapia	27 [Jusz halv.]	37	55	4	49	7	7	12	44	4	23	4	40
29	Csüt.	Maximin	Antalka	17 Simeon	28 Nikanor	38	53	4	46	7	8	25	4	4	5	4	40
30	Pént.	Sienai Katalin	Eutróp	18 János remete	29 34. Sabb.	39	52	4	47	7	9	36	47	5	4	6	40
Hold változások. • Ismét újhold 30-án esti 7 óra 53 perczkor.																	

Jogtudományi művek,

melyek Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalában Pesten, (egyetem-utca 4. sz.) megjelentek és minden biteles könyvárusnál kaphatók:

Dr. Bozóky Alajos. A római jog institutióinak tan-könyve. (8-rét, 508 lap) füze 3 ft.

**Czirák Antal Mózes, gróf. A magyar közjog alap-
vonalai.** A szerző nyomán írta Hegedűs Lajos Kand. Második bővített kiadás. (8-rét 400 l.) füze 2 ft.

**Dr. Degen Gusztáv. A váltó történelme a legrégibb
időktől korunkig.** Különös tekintettel a váltóelméletekre. A váltóudomány ked-
velői számára. (8-rét, 242 lap) füze 2 ft. 60 kr.

Hajnik Imre. Magyar alkotmány- és jogtörténelem.
I. füzet. Bevezetés a magyar alkotmány és jogtörténelembe. (8-rét, 38 lap) füze 40 kr.
II. füzet. Az ösmagyar nemzeti szervezet és ennek előzményei hazánkban. (8-rét, 46 lap) füze 50 kr.

Kautz Gyula. Nemzetgazdaság- és pénzügytan
tekintettel a gyakorlati ipar-életre a fennsőbb tanulmány szükségére, meg az al-
lamkormányzat és törvényhozás feladataira. Második, átdolgozott és tökélyesített
kiadás. Megjelent az első füzet, folytatása sajtó alatt. Az egész munka 42—44 ívnyi
leendő, füze ára 6 ft.

Dr. Kürthy János. Az ausztriai-magyar birodalom
statistikájának vázlata. Jogakadémiai hallgatók számára. (8-rét, 456 lap) füze 2 ft. 60 kr.

Döntvénytár. A magy. kir. kuria semmitőszéki és
legfőbb ítélőszéki osztályának elvi jelentőségű határozatai. Gyűjtötték dr. Dárday
Sándor és dr. Gállo József. I. folyam (8-rét, 164 lap) füze 1 ft. 50 kr.

Farkas Elek. Legujabb házititkár. Mindennemű
családi s kereskedői levelek, valamint a közéletben előforduló bármiféle iratok he-
lyes szerkesztésére vezérő szabályok, számos példával világosítva. Ezekhez járul-
nak: mindennemű magyar, latin, német és francia címek téra, folyamodások, mind-
ennemű szerződések, egyezségek, kezességek, engedmények stb. stb. Hetedik
kiadás. 1869. (659 lap, nagy 8-rét)

Fiedler Ignác. A telekkönyvi törvény gyakorlati
alkalmazása. Második Erdélyi telekkönyvezésre való tekintettel átdolgozott és
bővített kiadás. (8-rét, 311 lap) füze 2 ft.

Függelék az új törvénykezési rendtartáshoz. A m.
felelős miniszterium által kibocsátott törvénykezési rendeleteknek gyűjteménye,
ügyvédek és bíróságok használatára hivatalos adatok nyomán összeállítva.
I. és II. folyam 1867—1868. (8-rét, 124 lap) füze 80 kr.
III. folyam 1869. I. füzet (jan.—juni) (8-rét, 124 lap) füze 80 kr.

Gyürky Antal. Gyakorlati utmutatás miként kell
eljárni a szőlődezmaváltás keresztlévitelénél a felek, jogbíróknak, vá-
lasztott bíróságoknak és közjegyzőjárnoknak. Felvilágosító példák és iromány-
példákkal ellátva. (8-rét, 95 lap) füze 80 kr.

Knorr Alajos. A polgári törvénykezési rendtartás
(1868. 54-ik t. cz.) kérdések és feleletekben. (8-rét, 204 l.) füze 1 ft. 20 kr.

Knorr Alajos. A bírói ügyvitel és átmeneti intéz-
kedések kérdés és feleletekben. (8-rét, 112 lap) füze 80 kr.

Törvények és hivatalos rendeletek gyűjteménye,
a nemzeti felelős kormány visszállásától fogva. Kiegészítő jegyzetekkel szerkeszté
Oskoss Bálint. 1867-dik év. Teljes egy kötetben. — Ára 3 ft.

Törvényjavaslatok. I. Az első folyamodási bírósá-
gok rendezéséről. II. A bírósági végrehajtókról. III. A királyi ügyészség szerve-
zéséről. IV. A békérbírókról. V. Az állam tisztviselők nyugdíjazásáról, valamint
azok öregségeinek és árvaik ellátásáról. (Külön lenyomat a „Jogtudom. Közöny-
ból.) 8-rét, 117 lap) füze 70 kr.

Törvényczikk a szőlőbirtok után járó tartozások
megváltásáról és a megszüntetett szőlőbirtok tartozásai körül követendő eljárásról.
Az 1868. évi XXIX. t. cz. és az erre vonatkozó miniszteri szabályrendeletek szerint
összeállítva. (8-rét, 56 lap) füze 40 kr.

Tóth Lajos. Községi kalauz. Vezérkönyv magyar-
és erdélyi községi bírák, előjárók és jegyzők használatára; felvilágosító s utba-
igazító jegyzetekkel és gyakorlati irománypéldákkal ellátva. A magyar miniszter-
ium fennállása óta kibocsátott új alkotmányos törvények és rendeletek nyomán.
Egy vastag kötet 50 nyomott ív, füze 4 ft.

Az 1865—1869-ik évi törvények, úgy az azok
életbelépítése és végrehajtása tárgyában kibocsátott magy. kir. miniszteri rende-
letek gyűjteménye. Hivatalos adatok után közli Szeiczey Gusztáv. 1 ft.
I. kötet 5 füzet, egy-egy füzet ára
II. kötet 1-ső füzet 1 ft., 2-ik 80 kr., 3-ik 1 ft., 4-ik 80 kr.

Az 1869-ik évi törvények úgy az azok életbelép-
tetése és végrehajtása tárgyában kibocsátott magy. kir. miniszteri rendeletek gyű-
jteménye. Hivatalos adatok után közli Szeiczey Gusztáv. Külön kiadás. (8-rét,
348 lap) füze 1 ft. 80 kr.

Szeiczey Gusztáv. A magyar váltó és kereske-
delmi törvény az 1840: XV. XVI. XVII. XVIII. és XX., úgy az 1844. VI. tör-
vényekkel nem különben a magyar kir. igazságügyi miniszter által 1869-ik ápril
8-án a váltó végrehajtására vonatkozólag kiadott eljárási szabályok és egyéb a
váltótörvénykezéssel vonatkozó magas rendeletek szerint, összeállítva úgy nem kü-
lönben a magyar földhatalom-tervezet, peres ügyek gyors elintézése tekintetében
kibocsátott legkegyelmesebb királyi leirattal és egy a váltójogra vonatkozó pótlék-
tárral függelékképpen ellátva. Negyedik bővített kiadás. (Nagy 8-r., 248 l.) ára 2 ft.

Szeiczey Gusztáv. A magyar csődtörvény és
csődeljárás az 1868-ik évi LIV. törvényekkel 45. §. alapján az 1840-ik évi XXII. és
1844-ik évi VII. törvényekkel az országbírói értekezlet által javaslatba ho-
zott ideiglenes törvénykezési szabályok szerint. Második kiadás. (Nagy 8-rét,
286 lap) ára 2 ft.

Szeiczey Gusztáv. A magyar váltó-eljárás a szük-
séges peres és nem peres bírói határozatok és beadványok gyűjteményével, úgy a
földtehermentesítési kötelezvények megsemmisítése körüli eljárás tárgyában kiadott
legelsőbb rendelettel és a magy. kir. igazságügyi miniszter által, az 1869-ik évi
ápril 8-án kiadott és váltó-végrehajtási eljárásra vonatkozó rendeletben foglalt sa-
bályok szerint tárgyalagos rendben szerkesztett mindennemű irománypéldákkal
függelékképpen ellátva. Segéd kézikönyv váltótörvényesek hivatalnokok, váltó-
ügyvédek s perlekedő felek számára. Harmadik bővített kiadás. (Nagy 8-rét.) —
Ára 2 ft. 50 kr.

A bélyeg és illeték dijszabás. A magyar kir. pénz-
ügyminiszter által 1868-dik évi július 21-én közlést tett pénzügyi törvény 14. füzé-
tében foglalt és az ezen pénzügyi törvény kiegészítésül áldókben kiadott egyéb
rendeletek, úgy az 1868. évi XXIII. t. cz. s az 1869. évi XVI. és XVII. törvény-
czikk nyomán közli Szeiczey Gusztáv. Nyugalmasított királyi váltótörvény-
széki bíró. Függelék: Az 1868—69-dik évi törvények és rendeletek gyűjteményének
I. és II-dik kötetéhez, közli Szeiczey Gusztáv, kiadja Heckenast Gusztáv.

Gyermek vászonművek.
Hosszú vánkók, ingecskék, szakállak,
kötött zubonykák és főkötők stb.
Keresztelő készletek.
Türsch F.-nel
Pesten, váci-utca 19-dik szám.
762 (2—3)

**Medaille de la société des sciences
industrielles de Paris**
Semmi ősz haj többé!
MELANOGENE.
Diquemare-tól Rouenből.
Gyár: Rouenben, rue Saint-
Nicolas, 89.
A haj- és szakállak pillanat-
nyi gyors, bármely árnyazatu a
bőrére nézve minden kártekonny
hatás nélküli festésére.
Ezen festőszert legjobban vala-
mennyi eddig használtak közt.
Főraktár: Pesten Török József
gyógysz. urnál, király-utca 7. szám.
Ára 3 ft. 50 kr., postán 20 krral több.

LIEBIG-féle HUSKIVONAT
FRAY-BENTOS-ból (Dél-Amerika.)

LIEBIG-féle HUSKIVONAT-TÁRSULAT LONDONBAN.

Nagy megtakarítás háztartásra nézve.
Azonnali előállítás erőteljes húslevesnek, mely az árak egy harmadával olcsóbbá
kerül, mint a friss marhahúsból főzött. — Elkészítése s megjavítása mindennemű levelek,
mártalék s főzelékeknek stb.

Jutalmazva két aranyéremmel, Paris 1867; Havre 1868.
A nagy becsületdiploma — mint legnagyobb kitüntetés — Am-
sterdam 1869.

Kiseb részletekbeni árak a magyar-osztrák birodalomra nézve:
1 angol font tégely 1/4 angol font tég. 1/2 angol font tég. 3/4 angol font tég.
5 ft. 80 kr., 3 ft., 1 ft. 70 kr., 92 kr.

Csak azon esetben valódi, hogy
ha minden tégely az itt oldalt
látható aláírással van ellátva.

Kapható: az ország minden előkelő kereskedés s gyógyszerláráiban.
Nagybani raktár a társulat levelező tagjánál:
THALLMAYER A. és társánál Pesten, s Bécsben: **KLOGER és fia** s
VOIGT JÓZSEF és társánál. 742 (5—22)

Kutya-labdacsok,

Anglia leghírneves állatorvosai-
nak évek hosszú során tett ta-
pasztalatai alapján, **Kwida Fe-**
rencz János által készíttve, **Kor-**
neuburgban; kutya-betegség,
vidatnoez, nehézség, csúsz s a ren-
des kutya-betegségek ellen.

Biztos óvszer a ve-
szettség ellen.

Egy skatulya ára 80 kr.
Valódi minőségben kap-
ható Pesten: **TÖRÖK JÓZSEF**
gyógyszerész urnál, király-utca
7-dik szám. 753 (8—9)

18-ik szám.

Tizenhetedik évfolyam.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Félévre 5 ft.
Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Fél évre 2 ft. 50 kr.
Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk: Egy négyszer hasábozott petit sor, vagy annak helye, egyszeri ígátással 10 krajczárba; háromszor- vagy
többszöri ígátással csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket előad Bécsben: Oppelk Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzeile No. 9. —
Bélyeg-díj, külön minden ígátás után 30 ujkraczár.

Zrinyi a költő szobra, Izsótól.

Tudva van olvasóink előtt, hogy a köz-
oktatási miniszter, pár éve már, két hazai
szobrászunkat, Izsót és Engelt két-két mell-
szobor készítésével bizta meg, melyeket a
nemzeti muzeum műcsarnokában szándéko-
zott fölállíttatni; jelesen Izsót Zrinyi a költő s
Verbőczy István, Engelt pedig Istvánffy
Miklós és Pázmány Péter mellszobrai elké-
szítésével. A mintákkal mind a két művész
elkészülvén, azokat a miniszternek bemutat-
ták, ki mindkettőnél, egyelőre egyik-egyik-
nek márványban való kivitelét rendelte
meg, u. m. Zrinyiét és Pá-
zmányét.

Ez az Izsó Zrinyi-szobrának
rövid története. S most, midőn
a mű, karrarai márványban,
készen van, s a művésze által
fölfedezett szép erdélyi már-
ványból készült piedestálján
áll, elmondhatjuk róla, hogy
a legszebb s legművészebb szo-
bormű, mely eddigelő magyar
véső alól kikerült.

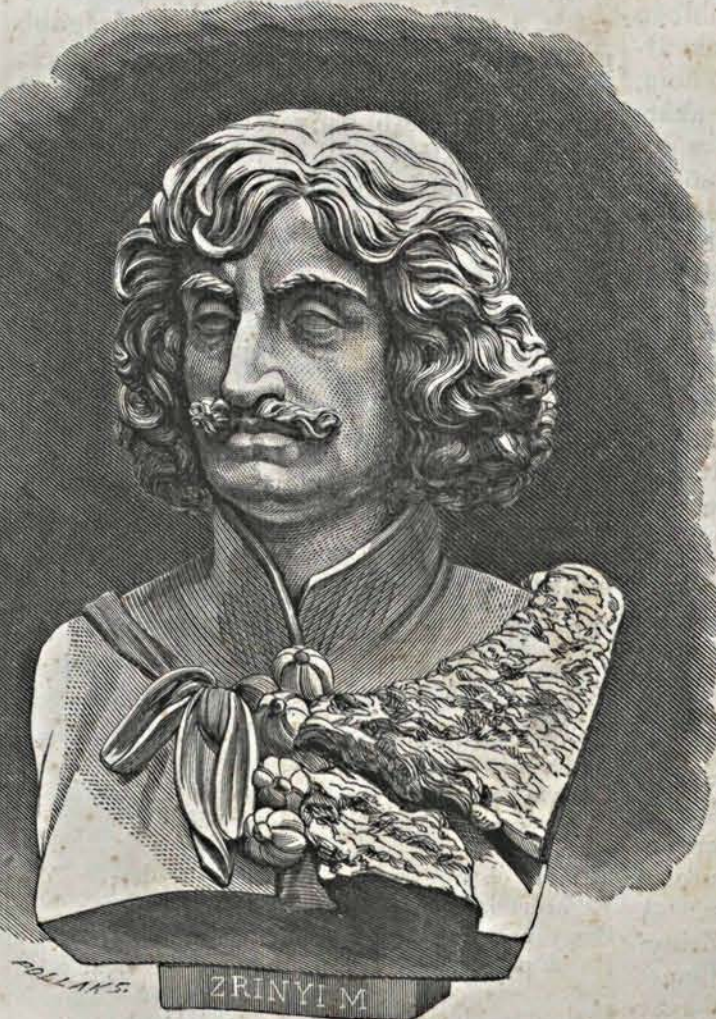
Zrinyi a költőnek két vagy
három, egymástól lényegesen
különböző arcképe maradt
fenn; ezek közül kettő a költő
életében s természet után véve.
A közönségesen ismertebb és
elterjedtebb, mely Marsalko
által mellszoborban is kidol-
gozva s gipsz-öntvényekben
ismertetes, fiatalabb kori; a má-
sik, melyet először Arany János
Koszorúja adott volt műmel-
léklettől 1863-ban, későbbi. Ez
utóbbi, nagy lélek és nagy s
viharos küzdelmek s szenvedé-
lyek tükröze az, mely a szobrász
művének alapul szolgált, bár a
többi képekkel való összeve-
tésben s a legjellemzőbb arcz-
kép előállításában a lehető leg-
lelkiesmeretesebb volt.

S valóban, Zrinyi a költő
egészen képzeletünk előtt áll e
szoborban, melyet a miniszter
a márványról sikerült gipsz-
öntvényekben is sokasítottatott, hogy vele
több közintézetet megajándékozhasson, s
melynek rajzát ma mi is bemutatjuk olva-
sóinknak: kettős czéllal, — hogy a szoborra,

művészetiünk e legujabb kitünő termékére
fordítsuk a figyelmet, s hogy a nagy költő,
hadvezér és államférfi emléket is feljajtsuk.
Ez utóbbi czélből életrajzt közölni nem
szándékunk. A „Vasárnapi Ujság“ egyik
régibb évfolyama, terjedelmes történeti raj-
zot adott Zrinyi Miklósról a költőről, Pauler
Gyula tollából, s most csak kivonatot adhat-
nánk e régibb közleményünkéből. A helyett
inkább némi általános jellemzését adjuk a
nagy férfinak, kitünő történetírónk Salamon
Ferencz után.

gyületben. Hazánk egyik legnagyobb költője
s a tettek egyik legnagyobb embere; a je-
lennel elfoglalt gyakorlati ember s a jövőbe
látó profétai szellem; a legerősebb meggyő-
ződés és merész tervek mellett a józanság
és mérséklet példánya korában; a csaták
zajának és a magányba vonuló tanulmány-
nak egyaránt nagy kedvelője. E név, mely
alatt közönségesen említették: „Zrinyi a
költő“ — korántsem meríti ki se foglalkozá-
sát, se érdemeit; de részint megkülönbözteti
ő t általa megénekelte nagy ösötől, részint
valóban jellemző rá nézve, s
nem is mellőzhető jellemrajzá-
ból, mert e nagy férfinak a
fenebbi tulajdonok ritka ősz-
hangzásban állanak s költészete
kapcsolatban élte tevékeny-
ségével, vágyaival és a gyakor-
lati férfiú érzületével.

„Minden lelki tehetségei
és cselekedetei egy czélra van-
nak irányozva első fiatalsága
óta. A magyar hősiség újra
élesztése és a honvédelmi rend-
szer ujjaalakítása volt e cél,
akkor, midőn vallásfelekezeti
viták izgatták a kedélyeket;
egy nagy reformot sürget, mi-
dőn a jelszó a konzerválás; a
török elűzését tartja fő teen-
dők, s e czélra az egyesi-
tést, midőn mások az alkotmá-
nyosság és lelkiismeretbeli sza-
badság föntartására más olda-
lon nézik az ellenfelet. —
Mindamellett, hogy merész
terve még nem talált egész egy
pártra, hogy a korral némileg
ellentétben látszik lenni, nagy
tehetsége, a hadi tettek által
kivívott első rendű tekintély
s a személyes tulajdonok ál-
tal nyert közszeretet mindkét
pártnál, valószínűvé tették a
külső sikert is, s ha egy sajnos
véletlen életének végét nem
vet negyvenhat éves korában,
könnyen megérhette volna.

Zrinyi a költő mellszobra, Izsótól.

„Zrinyi Miklós nemcsak korának legna-
gyobb emberei, hanem a legkritikább tinémé-
nyek közé tartozik, kikben a legfényesebb
tulajdonok egyesülnek csodálatra méltó ve-